

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

**ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE PANDEMİ
ÖNCESİ VE PANDEMİ SÜRESİNCE SOSYAL
BİLGİLER DERSİNDE KARŞILAŞILAN
GÜÇLÜKLER**

Muazzez ARAS

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2022

ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE PANDEMİ ÖNCESİ VE PANDEMİ SÜRESİNCE
SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Muazzez ARAS

2022

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE PANDEMİ ÖNCESİ VE PANDEMİ SÜRE-
SİNCE SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

DIFFICULTIES ENCOUNTERED IN SOCIAL STUDIES COURSE BEFORE AND
DURING THE PANDEMIC ACCORDING TO TEACHER OPINIONS

Muazzez ARAS

Doç. Dr. Kemal KAYA

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2022

ONAY SAYFASI

Muazzez ARAS tarafından, Doç. Dr. Kemal KAYA danışmanlığında hazırlanan “Öğretmen Görüşlerine Göre Pandemi Öncesi ve Pandemi Süresince Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Güçlükler ” başlıklı bu çalışma, 18/06/2022 tarihinde Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 18/06/2022 tarihli ve 2020/32794 sayılı kararı ile Doç. Dr. Erhan GÖRMEZ başkanlığında, Doç. Dr. Kemal KAYA ve Dr. Öğr. Üyesi Ülkü ULUKAYA ÖTELEŞ Jüri Üyeliğinde oluşturulan Tez Savunma Jürisi huzurunda savunularak Jüri tarafından Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili hükümleri kapsamında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Fuat TANHAN

Enstitü Müdürü

Öz

Bu araştırmanın amacı öğretmen görüşlerine göre pandemi öncesi ve pandemi süresince sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan güçlükleri tespit etmek ve çözüm önerileri sunmaktır. Karşılaşılan problemleri tespit etmek adına Bitlis ili ve ilçeleri ortaokullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinden 92 öğretmene anket formu uygulanmış, 37 öğretmen ile de yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmayı daha kapsamlı bir hale getirmek adına anket formu yanında bir de görüşme formu geliştirilmiştir. Anket formu; kişisel bilgiler ve sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan problemlerin kaynağı ile uzaktan eğitimde karşılaşılan problemlerin kaynağını belirlemek adına iki tablodan oluşmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin eklemek istediklerine yönelik kısımları da içermektedir. Geliştirilen görüşme formu ise; 10 soruluk bir bölümden oluşmaktadır. Araştırmada nicel analiz ve nitel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Nicel analiz yöntemleri; verilerin istatistiksel olarak yorumlanmasına olanak verirken, nitel analiz yöntemleri ise elde edilen verilerin derinlemesine incelenmesini sağlar. Anket formundan elde edilen istatistiksel veriler frekans, yüzde ve aritmetik ortalama kullanılarak SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Görüşme formundan elde edilen veriler ise nitel analiz teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma verileri kişisel bilgi formu ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda kullanılan görüşme formları ve öğretmenlere uygulanmış anket formları ile toplanmış, toplanan veriler bulgular kısmında değerlendirmeye alınıp bir sonuca varılmıştır. Araştırma sonucuna göre, sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenlerin, birçok sorunla karşılaştığı görülmüştür. Bu sorunlar; ders saatinin az olması, müfredatın yetişmemesi, kat sayı problemi, sosyal bilgiler dersine olumsuz bakış açısı, öğrencilerin derse ilgisizliği, ders kitaplarının içerik açısından yeterli olmaması şeklinde sıralanabilir. Ayrıca, anket ve görüşmeler sonucunda pandemi sürecinde gerçekleştirilen uzaktan eğitimde karşılaşılan güçlüklerde tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre: alt yapı problemleri, internetten kaynaklanan problemler, uzaktan eğitimde kullanılan uygulamalardan (EBA, ZOOM) kaynaklanan problemler, öğrenci ve öğretmenin aynı ortamda olmamasından kaynaklanan problemler gibi güçlükler tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğretmenliği, eğitsel sorunlar, uzaktan eğitim, öğretmen görüşleri, çözüm önerileri.

Absract

The aim of this research is to identify the problems encountered in social studies teaching and to offer solutions. A questionnaire form was applied to 92 teachers from social studies teachers working in secondary schools of Bitlis province and districts, and face-to-face interviews were conducted with 37 teachers. In order to make the research more comprehensive, an interview form has been developed in addition to the survey form. Survey form; It consists of two tables in order to determine the source of the problems encountered in the teaching of personal information and social studies and the source of the problems encountered in distance education. It also includes sections for what teachers want to add. The developed interview form is; It consists of a section of 10 questions. Quantitative analysis methods; While allowing statistical interpretation of the data, qualitative analysis methods provide an in-depth examination of the obtained data. The statistical data obtained from the questionnaire were analyzed with SPSS package program by using frequency, percentage and arithmetic average. The data obtained from the interview form were analyzed by using qualitative analysis techniques. The research data were collected with the personal information form and interview forms used as a result of the interviews with the teachers and the questionnaire forms applied to the teachers, and the collected data were evaluated in the findings section and a conclusion was reached. According to the results of the research, it was seen that teachers faced many problems in social studies teaching. These problems are; low course hours, non-catching up of the curriculum, coefficient problem, negative view of social studies course, students' indifference to the course, textbooks are not sufficient in terms of content. In addition, as a result of surveys and interviews, it was tried to identify the difficulties encountered in distance education during the pandemic process. Accordingly: infrastructure problems, problems arising from the internet, problems arising from applications used in distance education (EBA, ZOOM), problems arising from the absence of students and teachers in the same environment have been identified.

Keywords: social studies, social studies teaching, educational problems, distance education, teacher opinions, solution suggestions.

Teşekkür

Bu tez çalışmasında, araştırmanın her aşamasında yardımlarını esirgemyen, yaptığı geri dönüşlerle çalışmanın ilerlemesi sağlayan hocam Doç. Dr. Kemal KAYA'ya, olumlu ve yapıcı eleştirilerinden dolayı Doç. Dr. Erhan Görmez ve Dr. Öğrt. Ü. Ülkü ULUKAYA ÖTELEŞ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım aşamasında bana maddi ve manevi her türlü desteğini sağlayan, beni cesaretlendirip, başarabileceğim konusunda daima güven duyan Tolga Kiriş'e ve bana yardımcı olan bütün sosyal bilgiler öğretmenlerine çok teşekkür ederim.

İçindekiler

Öz.....	i
Abstract	ii
Teşekkür.....	iii
Tablolar Dizini.....	vi
Kısaltmalar	viii
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu	2
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi	4
Varsayımlar	5
Tanımlar	5
Sınırlılıklar	5
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	7
Sosyal Bilgiler.....	7
Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	10
Sosyal Bilgiler Öğretmenleri	14
Pandemi Sürecinde Eğitim	15
İlgili Araştırmalar	18
Bölüm 3 Yöntem	23
Araştırmanın Modeli	23
Evren ve Örneklem	23
Veri Toplama Araçları	25
Verilerin Analizi	26
Bölüm 4 Bulgular ve Yorum.....	27

Tablolar ve Yorumları	27
Bölüm 5 Sonuç ve Öneriler	59
Kaynaklar	71
Ekler	80

Tablolar Dizini

Tablo 4 Ankete Katılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	30
Tablo 5 Ankete Katılan Öğretmenlerin Kıdem Yılları	30
Tablo 6 Ankete Katılan Öğretmenlerin Mesleki Seminere Katılım Durumu	31
Tablo 7 Görüşmeye Katılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	32
Tablo 8 Görüşmeye Katılan Öğretmenlerin Kıdem Yılları.....	33
Tablo 9 Sosyal Bilgilere Verilen Önem Hakkında Öğretmen Görüşleri.....	36
Tablo 10 Sosyal Bilgiler Dersine Toplumun Bakışı Hakkında Öğretmen Görüşleri	36
Tablo 11 Sınıfların Kalabalık Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri	36
Tablo 12 Sosyal Bilgiler Dersine Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Girmemesi Hakkında Öğretmen Görüşleri	37
Tablo 13 Öğrencilerin Derse Hazırlıklı Gelmemesi Hakkında Öğretmen Görüşle-ri.....	37
Tablo 14 Ders Araç-Gereçlerinin Eksikliği Hakkında Öğretmen Görüşleri	37
Tablo 15 Kullanılan Yöntem Ve Teknikler Hakkında Öğretmen Görüşleri.....	38
Tablo 16 Ders Saatinin Az Olması İfadesine İlişkin Hakkında Öğretmen Görüşle-ri.....	38
Tablo 17 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yoğun Olması Hakkında Öğretmen Görüş-leri	38
Tablo 18 Ders Kitaplarının İçerik Açısından Yoğun Olması Hakkında Öğretmen Görüşle-ri.....	39
Tablo 19 Hizmet İçi Eğitimlerin Yetersizliği Hakkında Öğretmen Görüşleri	39
Tablo 20 Öğretmen Sirkülasyonu Hakkında Öğretmen Görüşleri	39
Tablo 21 Sosyal Bilgiler Laboratuvarının Olmaması Hakkında Öğretmen Görüşle-ri.....	40
Tablo 22 Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarının Öğrenci Gelişim Düzeylerine Uygun Olma-ması” Hakkında Öğretmen Görüşleri	40
Tablo 23 Sosyal Bilgiler Dersinin Yapararak-Yaşayarak Öğrenmede Yetersiz Olması” Hak-kında Öğretmen Görüşleri	40

Tablo 24 Materyallerin Ders İçeriğine Uygun Olmaması Hakkında Öğretmen Görüşleri	41
Tablo 25 Öğretmen-Öğrenci-Veli İşbirliğinin Yetersiz Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri	41
Tablo 26 Teknolojiden Yeteri Kadar Faydalanılmaması Hakkında Öğretmen Görüşleri	41
Tablo 27 Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Yapılan Bilimsel Çalışmaların Yetersiz Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri	42
Tablo 28 Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Yapılan Bilimsel Çalışmaların Takip Edilmemesi” Hakkında Öğretmen Görüşleri	42
Tablo 29 Okulun Fiziki Yapısının Yetersiz Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri	42
Tablo 30 Öğretmen Psikolojik Durumunun Derse Yansıması Hakkında Öğretmen Görüşleri	43
Tablo 31 Zamanı Etkili Kullanmak Hakkında Öğretmen Görüşleri	43
Tablo 32 İnternette kaynaklanan problemler hakkında öğretmen görüşleri	45
Tablo 33 EBA, ZOOM Dan Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri	45
Tablo 34 Öğrencinin Derse Katılmamasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri	45
Tablo 35 Öğretmenin EBA, ZOOM Gibi Uygulamaları Kullanamamasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri	46
Tablo 36 Öğrencinin EBA, ZOOM Gibi Uygulamaları Kullanamamasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri	46
Tablo 37 İletişim Araçlarının Olmamasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri	49
Tablo 38 Öğrenci Velilerinin İlgisiz Olmamasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri	47
Tablo 39 Öğretmen Ve Öğrencinin Farklı Ortamlarda Olmasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri	47
Tablo 40 Öğrenciyle Göz Teması Kurulmamasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri	47
Tablo 41 Toplumun Bu Süreci İlk Kez Yaşıyor Olmasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri	48

KISALTMALAR

A.B.D.	: Anabilim Dalı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
S.	: Sayfa
TYÇ	: Türkiye Yeterlilik Derecesi

Bölüm 1

Giriş

Yaşam boyu devam eden bir süreç olarak eğitim, bireylerin hayatlarında istendik yönde oluşturulan davranışların bütünüdür (Ertürk, 1972; 9). Belli bir yaşa kadar bir kurumdan bağımsız olarak başlayan bu sürecin ilk ayağı, ailede başlamaktadır. Aileden sonra eğitimin ayağına, devlete bağlı ya da özel olarak nitelendirilebileceğimiz kurumlar(okullar) dahil olmaktadır. Belli bir plan ve programa tabi olan bu kurumlar, belli kişiler aracılığıyla aktarma eğitimi, aktarma görevini de üstlenmişlerdir. Kurumlar üstlendikleri bu görevi ifa ederken, nitelikli bireyler yetiştirmeyi amaç edinmiş ve aktarıcı konumda olan öğretmenlerin de nitelikli bireyler olmalarına önem vermişlerdir (Sönmez, 1999; 15).

Bu bakımdan nitelikli bir eğitimin, nitelikli bireylerin elinden çıkacağı söylenebilir. buradan hareketle eğitimin en önemli unsurlarından olan öğretmen ya da öğreten konumunda kim olursa olsun niteliği oldukça önemlidir (Kavcar, 1987; 39). Günümüz şartları düşünüldüğünde, çağa ayak uydurabilen bireyler yetiştirecek öğretmenler, öncelikli olarak kendilerini yetiştirmelidir. Daha sonra ise sürekli değişen koşullarda, hızlı karar verebilecek, sorunları hızlı ve doğru bir şekilde çözecek bireyler yetiştirmeyi esas görev olarak kabul etmelidirler (Oğuzkan, 1977; 6). Bu görev sınıf öğretmenleri, branş öğretmenleri ayrımı yapılmaksızın bütün öğretmenlerin üstleneceği bir görevdir. Elbette bazı derslerin amaçları düşünüldüğünde bu dersler bireyleri hayat hazırlama görevini bizzat üstlenmiştir. Buradan yola çıkarak; sosyal bilgiler dersi ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin bireyleri hayata hazırlama amaçlarının olduğu ve bu konuda diğer derslerden ve öğretmenlerden daha önemli olduğu çıkarımı yapılabilir.

Yanpar (1997)'da sosyal bilgiler dersin hakkında çıkarımda bulunurken şunları söylemiştir: *“İlköğretimde Sosyal Bilgiler dersi mihver ders kabul edilen derslerden bir tanesidir. Öğrencilerin toplum ve toplumun sorunları hakkında bilgi sahibi ve çözüm yeteneğine sahip olabilmeleri, bunu başarırken iyi bir vatandaş olma niteliğini de korumalarının yolları bu dersin doğrudan konusu içine girer. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretiminin etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi ihtiyacı vardır. Öğretmenlerin ve öğrencilerin ihtiyaçlarının analiz edilerek bu dersin en iyi şekilde*

öğretilmesi için gereken önlemler alınmalıdır.” Yanpar’ın söylediklerinden hareketle etkili bir sosyal bilgiler dersinin nasıl olacağı sorusu ortaya çıkmaktadır.

Etkili bir sosyal bilgiler dersi gerçekleştirebilmek (ve diğer tüm dersler) için öncelikle, eğitim-öğretim faaliyetleri sürdürülürken ortaya çıkan sorunları tespit etmek gerekmektedir. Güçlükler tespit edildikten sonra ikinci aşamada kaynaklara inilmelidir. Elbette eğitim alanında karşılaşılan güçlükler birçok nedenden kaynaklanıyor olabilir. Bunlar öğretmenden, öğrenciden, eğitim kurumlarının fiziki donanımlarının eksikliğinden, çevreden, aileden vs. olabilir. Bütün bunlar bir sorun olarak karşımıza çıktığında, uygun çözüm yollarının tespit edilip, sorunların çözülmesi esastır (Kılıç, Öznur & Baykan, 2002; 293). Esas olanın problemlerin çözülmesi olduğundan bu çalışma; sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükler tespit etmek ve çözüm önerileri sunmak amacıyla yapılmıştır.

Problem Durumu

Nitelikli insan gücüne ulaşmak, her şarta ve koşula ayak uydurabilen bireyler yetiştirmek, evrensel standartlara erişmek adına eğitiminde kalitesinin artması gerekmektedir. Eğitimin kalitesinin artması demek, oluşacak sorunlarında en aza inmesi anlamına gelmektedir. Bu açıdan eğitimin kalitesine dikkat etmek esastır (Şişman, 2013). Eğitim-öğretim ortamında oluşacak sorunlar istenilen düzeyde eğitimin yapılmasına da engel olacağından, sorunlara sebebiyet verecek her türlü engeli ortadan kaldırmak bu sorunlara çözümler getirmekte bu açıdan önem arz etmektedir (Yılmaz & Altınkurt, 2011).

Eğitim-öğretim faaliyetleri sürdürülürken, genel sorunlardan bahsedildiği gibi birde ders bazlı sorunlardan bahsedilmelidir. Çünkü bu derslerin (fen, matematik, Türkçe, sosyal gibi) öncelikli maksadının kaliteli bir eğitim olduğu görülmektedir. Bu sebeple fen, sosyal, Türkçe gibi dersler yürütülürken ortaya çıkan problemlerin tespiti de önemlidir. Yapılan çalışmada, sayılan diğer derslerin sorunlarından değil de burada yalnızca sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan güçlükler üzerinde durulmuştur. Bu sebeple etkili bir sosyal bilgiler öğretiminin ön şartının, bu alandaki sorunların tespitiyle olacağı düşünülmektedir. Başarılı bir sosyal bilgiler eğitimi için, sosyal bilgiler alanındaki sorunların tespit edilmesi ve sorunları çözmek maksadıyla birtakım adımların atılması gerekmektedir (Yılmaz,2010). Atılacak olan adımlardan birinin sosyal bilgiler dersinde yaşanan güçlükleri en iyi bilen öğretmenlerle

görüşmeler olduğu söylenebilir. öğretmenler sahada uygulayıcı olmalarından dolayı, karşılaşılan sorunların, onların bakış açılarından değerlendirilmesi oldukça önemlidir (Karacaoğlu & Acar, 2010).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, birçok sorunla karşılaştığı yapılan alanyazın taramasıyla da tespit edilmiştir. Akşit (2011) yaptığı çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin karşılaştığı problemleri sıralamıştır. Buna göre; müfredat kaynaklı problemler olduğu, öğrenci kaynaklı problemlerin olduğu, yöntem ve teknikten kaynaklanan problemlerin olduğu, öğrenci kaynaklı problemlerin olduğundan ve materyallere ulaşamama problemlerinin olduğundan bahsedilebilir. Tahiroğlu'da (2006) yaptığı çalışmada öğretmenlerin karşılaştığı sorunlara değinmiş ve araç-gereç temininde sıkıntı çekildiği, öğrencilerin çevreden etkilendiği, öğretmenlerin göreve başladıktan sonra kendilerini geliştirmedikleri gibi problemlerden bahsetmiştir. Daha birçok araştırmacı sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunları araştırıp çözüm önerileri getirmeye çalışmışlardır. Bu araştırma da yapılan bütün çalışmalara ek olarak uzaktan eğitim süreci de işin içine katılmış, sosyal bilgiler öğretiminde uzaktan eğitim süreciyle beraber karşılaşılan problemlerin ortaya konması amaçlanmıştır. Literatür çalışmaları sonucunda ise uzaktan eğitim süreciyle ilgili çalışmaların az olduğu görülmüş ve alan katkı sağlaması açısından pandemi dönemi çalışmanın konusu içine katılmıştır.

Yeni Tip Korona Virüs (SARS-CoV-) olarak adlandırılan COVID19, 2019 yılında tüm dünyayı etkisi altına almıştı. Türkiye dahi bütün dünya bu süreçte uzaktan eğitime geçmişlerdi. Türkiye'de daha önce bütün ülkeyi etkileyen böyle bir süreç yaşanmadığından bu durumun eğitime etkileri merak konusu olmuştur. bu sorun karşısında devletler imkanları dahilinde eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksaması için birtakım çözüm önerileri getirmişlerdir. Bu çözüm önerilerinden en önemlisinin uzaktan eğitim olduğu söylenebilir. Uzaktan eğitimi İşman (2011) *"Birbirlerinden kilometrelerce uzaklıkta, farklı ortamlarda olan öğretmen ve öğrencilerin, birbirleriyle görüntülü ve sesli olarak etkili iletişim kurabilmesidir."* şeklinde tanımlamıştır. Elbette birçok ülkenin hiç alışık olmadığı bu durum beraberinde sorunlar da getirmiştir (İşman, 2011).

Bu sorunların neler olduğu yapılan çalışmalarla ortaya çıkmıştır. Çalışmalar incelendiğinde uzaktan eğitim sürecinin olumlu ve olumsuz birçok yanının olduğu

söylenbilir. Can (2020) uzaktan eğitim sürecini incelediği çalışmada, uzaktan eğitim uygulamalarının alt yapı, internet erişimi, uygulamaların güvenliği gibi birçok yönden iyileştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Karatepe, Küçükgençay & Peker (2020)'in öğretmen adaylarının uzaktan eğitime bakışını inceledikleri çalışmalarında; öğretmen adaylarının kendilerini çevrimiçi eğitimleri vermede yeterli görmedikleri ve bu durum karşısında isteksiz oldukları sonucuna ulaşmıştır. İncelen bu çalışmalar ve diğer yapılmış olan çalışmalar, uzaktan eğitim sürecinde problemlerin yaşandığını göstermektedir. Yaşanan bütün bu problemleri daha da detaylandırıp, sosyal bilgilere etkisinin araştırılmak istendiği bu çalışmada, pandemi öncesi ve pandemi sürecinin sosyal bilgiler dersine etkisinin neler olduğu merak merak konusu olmuş ve alan yazına da katkı sağlayacağı düşünüldüğünden “Öğretmen Görüşlerine Göre Pandemi Öncesi ve Pandemi Süresince Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Güçlükler” adıyla araştırma konusu seçilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, pandemi öncesi ve pandemi süresince sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan güçlükleri belirlemek ve çözüm önerileri sunmaktır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda, Bitlis il merkezi ve ilçelerinde bulunan ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine, anket formu uygulanmış ve öğretmenlerle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Problem Cümlesi

Pandemi öncesi ve pandemi süresince sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan güçlükler ve çözüm önerileri nelerdir?

Alt Problemler. Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaşılan problemler nelerdir?

Sosyal bilgiler öğretiminde uzaktan eğitimde karşılaşılan problemler nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Etkili ve verimli bir sosyal bilgiler öğretimi gerçekleştirmek için yaşanan problemlerin bilinmesi gerekmektedir. Yaşanan problemlere en vakıf olan öğretmenler ile yapılan görüşmeler, ortaya çıkan güçlükleri tespit etmede oldukça önemlidir. Bu amaçla çalışmada öğretmenlere uygulanan anket ve birebir yapılan

görüşmelerle, sosyal bilgiler öğretiminde uzaktan eğitim ve uzaktan eğitim sürecinde yaşanan güçlüklerin neler olduğu ortaya çıkarılmış, problemlerin kaynağı tespit edilmiş ve birtakım çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Son dönemde ortaya çıkan COVID19 süreci, eğitimde yeni yöntemlere gidilmesini sağlamıştır. Değişen koşullara ayak uydurmak adına farklı yöntemler sürekli zaten denenmiştir. her alanda olduğu gibi eğitimde de, gereken zamanlarda farklı yöntem ve teknikler uygulanmıştır (Odabaş, 2003). Uygulanan bu yöntem ve tekniklerden birisinin uzaktan eğitim olduğu söylenebilir. uzun bir süre devam eden uzaktan eğitim sürecinde elbette yaşanan problemlerin neler olduğu merak konusu olmuştur. yapılan literatür taraması da amaçlanan araştırmaya yönelik çalışmaların pek fazla olmadığını göstermiştir. Bu durumda da çalışmanın öneminin artacağı düşünülmektedir. Ayrıca uzaktan eğitim süreci ve uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi bu durumdan etkilenen herkes; Öğretmen, öğrenci, velilerin faydalanmasını sağlayacağı ve diğer çalışmalara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

Tüm bahsedilenler doğrultusunda pandemi öncesi ve pandemi süresince sosyal bilgiler öğretiminde yaşanan güçlükler araştırılmış, karşılaşılan problemlerin tespiti sağlanmaya çalışılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma Bitlis ili ve ilçelerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlı olacaktır.

Araştırma veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu, yüz yüze görüşme ve anket ile sınırlıdır.

Varsayımlar

Katılımcıların soruları samimi bir şekilde cevaplayacağı varsayılmıştır.

Kaynaklardan elde edilen bilgilerin güvenilir olduğu, varsayılmıştır.

Tanımlar

Eğitim. Kuşaklar için gerekli bilgileri sunan onların, gerekli beceri, deney ve değerleri elden etmelerini sağlayan ve bireylerin kişiliklerinin geliştirmek maksadıyla sürdürülen etkinliktir (Büyükkarcı, 2003).

Uzaktan Eğitim. *“Birbirlerinden kilometrelerce uzaklıkta farklı ortamlarda olan öğretmen ve öğrencilerin, birbirleriyle görüntülü ve sesli olarak etkili iletişim kurabilmesidir.”* (İşman, 2011).

Sosyal Bilgiler. Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitimi programıdır (Öztürk & Otluoğlu, 2003; 6).

Bölüm 2

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgilerin ne olduğuna yönelik birçok tanımın olduğu söylenebilir. Öztürk & Otluoğlu (2003) “Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitimi programıdır.” şeklinde tanımlamışlardır.

Yapılan birçok tanımın yanı sıra Savage ve Armstrong (1996) ABD’de, profesyonel sosyal bilgiler eğitimcilerinin üyesi olduğu Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (N.C.S.S), 1992 yılında sosyal bilgilerin tanımına yönelik kapsamlı bir tanım yapmıştır. Tanıma göre: “Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri, vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır.” şeklinde yapılmıştır (Akt; Öztürk, 2006).

Sosyal bilgiler terim olarak ise, sosyal bilimlerden alınan içeriğe dayanarak oluşturulan üniteleri içeren programı belirtmek için kullanılmıştır. Sosyal bilgiler de, diğer ders terimleri (Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi) gibi bir terimdir. Nasıl ki fen bilgisi, dayanak olarak fen bilimlerini kullanıyor, Sosyal bilgiler de sosyal bilimlere dayanak olarak kullanmıştır (Sağlamer, 1983).

Bir ders olarak ise sosyal bilgiler şu şekilde tanımlanabilir; içinde bulunduğumuz toplumun özelliklerini barındıran, bireylerin toplumsallaşması için insanlarla olan ilişkilerini düzenleyen, vatandaş olarak bilinçli bireyler olmasına katkı sağlayan, milli ve evrensel değerlerin önemini kavratıp, öğrencilere ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan temel derslerden biridir(Aykaç, 2007).

Sosyal bilgiler adına yapılan bu tanımlardan yola çıkarak söylenebilir ki sosyal bilgiler; sosyal ve beşeri bilimleri de içerisine alarak etkili bir vatandaş yetiştirmeyi kendine amaç edinmiştir. Bireylerin gerçek hayatta nelerle karşılaşacağını, bunlarla nasıl başa çıkılacağını, toplum içerisinde etkinliğini nasıl artıracığını öğreten bir ders olarak tanımlamak gerektiği söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretiminin dünü ve bugünü. Sosyal bilgiler eğitiminin kesin olarak ne zaman başladığı hakkında elimizde bilgiler olmamakla birlikte, insanlığın ortaya çıktığı tarihten itibaren fen ve sosyal bilimler vardır denebilir. İnsan doğada var olduğu andan itibaren, hayatta kalmak adına sürdürdüğü etkinliklerle bilgi beceri ve birtakım tutumlar kazandırmıştır. Bütün bu etkinlikler bir toplum içinde var olmaktadır. Bu bağlamdan bakınca sosyal bilgiler insanlık tarihi kadar eskidir denilebilir (Safran, 2012).

Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1892 yılında toplanan NCSS, ilk kez Sosyal Bilgiler kavramını ele almıştır. Konsey, milli toplum anlayışını oluşturmak için sosyal bilgileri, bir ders olarak düzenlemiştir. Konseyin sosyal bilgileri, bir ders olarak düzenlemesinden sonra, Sosyal Bilgilerin ilk kez ilk ve ortaokullarda bir ders olarak okutulmasını Condercet savunmuştur (Binbaşıoğlu, 1982). Buna göre sosyal bilgiler tarih, coğrafya, ve yurttaşlık bilgisi derslerinden oluşturulan sosyal Bilgiler programının içeriği, toplumun gereksinimleri dikkate alınarak yapılandırılmıştır. Sosyal Bilgiler kavramının kabulü ise, 1916 yılında yine A.B.D. 'de Milli Eğitim Derneği'nin "Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi" tarafından gerçekleştirilmiştir. Komite, Sosyal Bilgiler Kavramını; *"Konusu doğru- dan insan toplumunun teşkilatına ve gelişmesine toplumsal birliklerin bir parçası olması dolayısıyla insana dair bilgiler, sosyal bilgilerdir"* şeklinde tanımlamıştır (Bilgili, 2010).

"Bir konu alanı olarak Sosyal Bilgiler, "İlerlemecilik Akımı"nın etkisiyle, demokratik bir toplumu oluşturmak amacıyla eğitim programlarına girmiştir. 1930, 1940 yıllarında eğitimciler tarafından "Yeniden Kurmacılık" ve "Çocuk Merkezli Yaklaşımı"nın benimsenmesi, Sosyal Bilgiler Programında da coğrafi ağırlıklı kendini göstermiştir. 1960'lı yıllarından 1970'li yılların ortalarına kadar Sosyal Bilgiler dersi büyük eleştiriler almış ve bu eleştirilere nazaran "Yeni Sosyal Bilimler" adıyla bir reform hareketi başlatılmıştır." (Erden, 1996; 2). Bruner'in "Buluş Yoluyla Öğ-

renme” yaklaşımı bu reform hareketine büyük etki etmiş, öğrenci merkeze alınarak, öğretmenin rehberliğinde eldeki materyallerle, istenen hedefe ulaşması sağlanmak istenmiştir.

İlerleyen süreçte sosyal bilgiler, disiplinler anlayıştan disiplinler arası bir anlayışa kaymıştır. Sosyal bilimlerden seçilen bilgiler, etkin vatandaşlık anlayışının benimsenmesiyle harmanlanıp bütüncül bir program oluşturulmuştur. Yeni bütüncül anlayış Barr, Barth ve Shermis’in sosyal bilgilere getirdiği tanımla pekiştirilmiştir. Barr, Barth ve Shermis sosyal bilgileri “vatandaşlık eğitimi amacıyla insan ilişkileriyle ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir” şeklinde tanımlamışlardır(Doğanay, 2008).

Bu başlık altında Barr, Bhart ve Shermis’in öncülük ettiği şu üç yaklaşımdan söz edilebilir. Bunlar:

- Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler: Bu yaklaşım, kültürel mirasın aktarılması, iyi birer vatandaş yetiştirmeyi amaçlamıştır.
- Sosyal bilgiler olarak sosyal bilgiler: İyi bir vatandaş yetirmek için sosyal bilimler alanındaki disiplinlerdeki bilgi, beceri ve değerlerin aktarılması amaçlanmıştır.
- Yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler: Bu anlayışta ise öğrencilerin bireysel ve toplumsal problemler karşısında onları analiz etmeleri ve karar verme süreçlerini geliştirmeyi amaçlamıştır(Akt; Barth & Demirtaş, 1997; 8-17).

1980’li yıllara gelindiğinde ABD Ulusal Bilim Vakfı’nın yapmış olduğu araştırmalarla 1970’li yıllarda benimsenmiş “Yeni Sosyal Bilgiler” uygulaması başarısız olmuş ve bu yıllarda “temele dönme” anlayışı ile yeni geleneksel yaklaşıma tekrar dönmüştür. ABD’de ortaya çıkmış olan sosyal bilgiler öğretim yaklaşımından etkilenen farklı ülkelerde olmuştur. Türkiye, Güney Kore, Japonya bu ülkeler arasında bulunmaktadır (Erden, 1996; 3).

Sosyal bilgilerin temel yaklaşımı. Değişen ve dönüşen dünyada sosyal bilgiler öğretimi de çağa göre değiştirilmiş ve çağın gereklerine uygun olarak düzenlenmiştir. Türkiye’de dünyada yaşanan gelişmelere kayıtsız kalmamış ve gerekli düzenlemeleri yapmıştır.

Buna göre oluşturulmuş 2005 yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programının temel yaklaşımı, “bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli beceri, kavram ve değerlerle öğrenciyi donatarak etkin bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmektir.” olarak tanımlanmıştır (MEB, 2018). Eski yaklaşıma göre sosyal bilgiler; tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi derslerle sınırlı tutulmuş fakat yeni sosyal bilgiler programında, yukarıdaki disiplinlere antropoloji, hukuk, felsefe, psikoloji, sosyoloji, ekonomi gibi disiplinler eklenmiş ve bu disiplinleri de içine barındıran öğrenme alanlarına göre üniteler düzenlenmiştir (Ata, 2009).

Sosyal Bilgilerin üç geleneği olan vatandaşlık aktarımı, sosyal bilimler ve yansıtıcı düşünme yeni programda önemli bir yere sahiptir. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile bütüncül ve öğrenci merkezli bir bakış açısıyla bilginin kazanılmasında ve kullanılmasında aktif olan donanımlı insan gücünün yetiştirilmesi hedeflenmekte, bu da programın yapılandırmacı yaklaşımın ağırlık kazandığını göstermektedir (Yazıcı & Koca, 2015).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında “vizyon” olarak kullanılan bu kelime 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yerini “programın temel felsefesi” ifadesine bırakmıştır. Buna göre yeni programın temel felsefesi:

“21. Yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkelerini ve İnkılaplarını benimsemiş, Türk kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.” (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler Programının temel felsefesi yanında birde misyonundan bahsetmek gerekmektedir. Buna göre, NCSS’e Sosyal Bilgiler eğitiminin temel misyonu ; öğrencilerin etkili bir vatandaş olabilmelerinin sağlayacak bilgi, beceri ve değerlerin gelişimine yardım etmektir.” şeklinde yapmıştır (NCSS, 2012B; Akt. Tonga, Keçe, & Kılıçoğlu, 2013).

Ayrıca NCSS etkili bir vatandaşın özelliklerinin neler olduğunu da belirtmiştir:

- Temel demokratik değerleri benimser ve bu değerleri yaşama-ya çaba gösterir.
- Kendisine, ailesine ve toplumuna faydalı olmak için gerekli sorumlulukları kabul eder.
- İnsanları ve tarihi, yerel toplumuna yön veren gelenekleri, ulusunu ve dünyayı tanır.
- Ulusun kuruluş belgelerini, vatandaşlık birimlerini ve politik süreçleri tanır.
- Yerel, bölgesel, ulusal ve küresel seviyedeki insanları etkileyen olay ve faaliyetlerin farkına varır.
- Bilinçli fikir ve yaratıcı çözümler geliştirmek için çeşitli kaynak ve bakış açılarını araştırır.
- Anlamlı sorular sorar, bilgi ve fikirleri değerlendirebilir ve analiz edebilir.
- Toplumsal ve özel yaşamışta etkili karar verme ve problem çözme becerilerini kullanır.
- Bir grup üyesi olarak etkili bir şekilde çalışabilir.
- Vatandaşlık ve toplum yaşamına aktif olarak katılır (Akt. Tonga, Keçe & Kılıçoğlu, 2013).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programının temel yapısı ise beceriler, değerler, kavramlar ve öğrenme alanları başlıklarından oluşmaktadır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda birtakım becerilerin kazandırılması amaçlanmıştır. Amaç doğrultusunda Türkiye Yeterlilik Çerçevesi (TYÇ) ile de uyumlu olarak bu ders kapsamında öğrenilecek beceriler olarak: Araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, empati, finansal okuryazarlık, girişimcilik, gözlem, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, iletişim, iş birliği, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, kanıt kullanma, karar verme, konum analizi, medya okuryazarlığı, mekânı algılama, öz denetim, politik okuryazarlık, problem çözme, sosyal katılım, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama,

Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, yenilikçi düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama becerileri gibi beceriler, temel beceriler olarak belirlenmiştir (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programının içerisinde bulunun diğer başlıklardan biri de değerler başlığıdır. Değerler, bireylerden istenen davranışlar yahut hayata yönelik amaçları ve bu amaçları gerçekleştirmek adına bu davranışlarına yol gösteren iyi veya kötünün ne olduğu konusundaki inançlardır (Sağnak, 2004). MEB (2018) Öğretim Programında şu değerlerden bahsedilmiştir: Adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik gibi değerler sayılmıştır (MEB, 2018).

Programda düşünme faktörünün genel araçları olan kavramlar da bahsedilmiştir. Buna göre kavramlar; olgulardan yola çıkarak geliştirilen zihinsel yapılardır. Yeni sosyal bilgiler öğretim programı bireylerde tümevarımsal ve tümdengelsel düşünme yeteneğini kazandırmak için kavramları kullanmayı amaçlamıştır (Ata, 2006). Sosyal Bilgiler Öğretimin Programında kavramlar, öğretimin odak noktası olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda kavram öğretimi öğrencilerin akademik başarıları üzerinde istendik bir etkiye sahiptir. Öğrenme ve hatırlama ve iletişimi kolaylaştırır. Doğru, gerçek ve yanlış arasındaki farkı kavratır. Karmaşık yapıların anlaşılmasını kolaylaştırır. Problem çözme, akıl yürütme gibi becerilerin kazanılmasını sağladığı söylenebilir (Doğanay, 2003).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programının son başlığı olan öğrenme alanları ise MEB (2005) birbiri ile bağlantılı kavramların, bilgi, beceri ve değerlerin belli bir bütün olarak görüldüğü, öğrenmeyi organize eden yapılar olarak tanımlanmıştır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 7 öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır. Bu 7 öğrenme alanı: Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Küresel Bağlantılar, Küresel Bağlantılar olarak belirlenmiştir (MEB, 2018).

Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programının benimsenmesinden sonra 2005 Öğretim Programı Yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlenmiştir. Bu süreçten sonra yapılan programlarda bir takım hedef davranışlar belirlenmiş ve bu hedef davranışların öğrenciye doğru bir yol izlenerek kazandırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda etkili bir öğretim gerçekleştirebilmek için öğrenme-öğretme

yöntem ve teknikleri geliştirilmiştir. Yöntem ve teknik kavramının tanımı yapılırken görülmüştür ki bu iki kavram zaman zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Ancak bu iki kavram birbirinden farklı kavramlardır (Yeşil, 2009). Öğretim yöntemleri: Öğrenciyi belirlenen hedefe ulaştırmak amacıyla izlenen yol, öğretim teknikleri ise, öğretim yöntemini uygulamaya dökme biçimidir (Yel, Taşdemir, & Yıldırım, 2015). Bu bakımdan derslerde hedef davranışları öğrencilere kazandırmada yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Hedef davranışları kazandırmak amacıyla değişen her hedef davranış için yöntem ve tekniklerde değişmektedir (Sönmez, 1994). Öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlarda etkili olabilmek adına, seçilecek yöntem ve teknikler, öğrenim görevlerinin niteliğine, öğrencilerin gelişim düzeylerine ve o anki eğitim ortamına uygun seçilmelidir (Polat, 2006). Cin (2005)'de yöntem ve teknik seçimi yapılırken aşağıdaki faktörlere dikkat edilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Buna göre:

- *Hedeflenen kazanımlara göre seçim yapılmalıdır.*
- *Öğrenci özellikleri dikkate alınmalıdır.*
- *Sınıftaki öğrenci sayısı dikkate alınarak seçim yapılmalıdır.*
- *Zaman faktörü göz önünde bulundurulmalıdır.*
- *Öğretim araçlarının mevcudiyeti göz önünde bulundurulmalıdır.*
- *Öğretmenin yöntem ve tekniklere karşı tutumu.*
- *Öğretmenin yöntem ve teknikler hakkındaki bilgi ve becerileri*

Bu özellikler dikkate alındığında sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan başlıca yöntem ve teknikler şu şekilde sıralanabilir:

- *Düz Anlatım*
- *Soru-Cevap*
- *Problem Çözme*
- *Gezi-Gözlem*
- *Tartışma*
- *Gösteri (Demonstrasyon)*
- *Örnek Olay İncelemesi*
- *Rol Oynama*

- *Analoji*
- *Beyin Fırtınası*

Yöntem ve teknikler daha verimli ders işlemede etkilidirler. Uygun yöntem ve teknik seçildiğinde sosyal bilgiler dersinin daha etkili ve verimli olacağı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri

Öğretmen. İnsan davranışlarını şekillendiren, bireylerin yeteneklerini geliştiren, davranış mühendislerine öğretmen denir. Öğretmenlik, insanların davranışlarının şekillenmesinde önemli bir yerdedir. Bu bağlamda öğretmen, eğitimi anlamlı ve işlevsel kılan en temel yapılardan biridir (Alkan, 2000; Akt: Baskan, 2001; 13).

“Öğretmenler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır” sözüyle Atatürk öğretmenlerin bir toplumun oluşmasındaki önemli rolüne değinmiş ve öğretmenlerin toplumdaki önemini tanımlamıştır (Baskan, 2001). Burada öğretmenler oldukça mühim bir roledir. Öğretmen, eleştirel düşünebilen, doğru bilgiye ulaşabilen, sorgulama gücü kuvvetli, araştırmadan çekinmeyen, bilimsel süreçleri takip eden, olaylara bütünsel bakabilen, soyut ve yaratıcı düşünebilen kişiler olmayı ve bunları en iyi şekilde aktarabilme görevini üstlenmiştir (Sönmez, 1999).

Öğretmenler, toplumun ilerlemesine katkı sağlayıp, sosyal ve ekonomik açıdan gelişmesine etki eden, bireylere demokrasi kültürünü, millet, vatan ve vatanseverlik kavramını aşıl原因an, geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kurulmasını sağlayan en önemli kişilerdir. Bunlar bütün öğretmenlerinin (Türkçe, sosyal, fen, matematik gibi) üstlendiği görevlerdir fakat özel olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin görevleridir (Öztürk, 2002; 27-31).

Sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgilerin amaçları doğrultusunda bahsi geçen amaçları gerçekleştiren, yerine getiren, uygulayan kişilerdir (Tekindal & Cin, 2002). Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin amacı sosyal bilgiler öğretiminin amacına paralel olarak şöyle sıralanmıştır;

1. Etkin vatandaş yetiştirme yolunda milli bilgilere, kültürel ideal-
lere sahip,
2. Milli bütünlüğe ve bağımsızlığa, demokratik ve her alanda ge-
lişmiş bir toplum geliştirme bilincine erişmiş

3. Türkiye Cumhuriyetinin ve anayasasının temel ilkelerini, reform ve ideallerini benimsemiş,
4. Türk toplumunun ve ahlaki ve kültür değerlerini geliştirme ve yaşatmaya inanmış,
5. Çağdaş demokrasi ve insan haklarının öngördüğü vatandaşlık ideal ve deneyimlerini kazanmış,
6. Sosyal bilgiler öğretimi yönünden gerekli teknik, etkinlik ve stratejileri bili uygulamaya koyabilen,
7. Hukuk ve toplum kurallarına saygılı,
8. İnsanların ve milletlerin birbirine bağlı ve birlikte yaşamak zorunda olduklarını kavramış,
9. Çevreyi, milli kültür eserlerini ve doğayı koruy ve geliştirmeye gönüllü,
10. Genel hatlarıyla dünya tarihi ve uygarlıkları ile bunların bugünkü yaşayışımıza etkilerini anlayan,
11. Sosyal bilimler metodolojisini anlama ve kullanmaya yatkın,
12. Programda ön görülen öğretmenlik yeterlik yetkilerine sahip (Barth & Demirtaş, 1997).

Öğretmen yeterlilikler kapsamında eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünü bitirerek sosyal bilgiler öğretmeni olunmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yukarıda sayılan görevleri yanında bireyleri hayata hazırlayıp, toplumsal varlıklar olmalarına katkı sağlamak, hak ve özgürlüklerini bilen bireyler yetiştirmek gibi görevleri olduğu söylenebilir.

Pandemi Sürecinde Eğitim

Pandemi. Pandemi, eski Yunan'da pan (tüm) ve demos (halk) kelimelerinin birleşimiyle ortaya çıkmıştır. Dünya genelinde ya da bir ülkenin tamamında insanları etkileyen salgın hastalıkları tanımlamak için pandemi sözcüğü kullanılmaktadır. Bir hastalığın pandemi sayılması için Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) üç kriter öne sürmüştür. Yeni bir virüs veya mutasyona uğramış virüs olması, bulaş riskinin ko-

lay olması ve insanlar arasında hızlıca yayılması gibi durumlar var ise pandemiden bahsedilebilir. Bu üç kriterin varlığı pandemi ilanı için gerekçe sayılmaktadır denilebilir (Bauch, Lloyd-Smith, Coffee & Galvani, 2005).

Eğitim. Bireylerin kendi yaşantısında istenilen değişiklikleri oluşturma veya bireye yeni davranışlar kazandırma sürecine eğitim denir (Ertürk, 1972; 12). Eğitim, bireylerin hayatında bireysel ve toplumsal dinamikler oluşturmada önemli bir etkiye sahiptir. Bireylere kazandırılmak istenen davranışlar, eğitim sistemlerini kazandırılmak istenen davranışlar yönünde şekillendirmiştir (Eraslan ve Babadağ, 2015). Bireyler belli bir dönemden sonra bu sistemlerin içine dahil edilip, istenilen yönde ve amaçlanan şekilde davranış değişikliğine tabi tutulmuştur. Eğitimin genel amaçlarından bir tanesi bireyleri belli amaçlar doğrultusunda yetiştirmektir. Eğitim, sadece sistemler aracılığıyla değil bireyin her alanında olan bir süreçtir. Bu süreçten geçen bireylerin davranışları zamanla farklılaşmaktadır. Ailede başlayan bu süreç daha sonra belli kurumlara devredilmiştir. Bireylerin eğitim hayatında bu kurumlar önemli bir yere sahiptir. Bu kurumların en önemlilerini okullar oluşturmaktadır. Elbette eğitim yalnızca bu kurumlarda yapılan bir süreç değildir. Okul dışında bireyleri geliştiren, belli beceriler kazandıran, bireylerin meslek edinmelerini sağlayan kısa süreli eğitim kurumları da vardır. Bu da gösteriyor ki eğitim toplumun “kültürleme” sürecinin her alanında mevcuttur (Uygunkan, 2005). Eğitim insanın olduğu her yerde bireylerin bağlı bulundukları toplumla bütünleşmesini, var olmasını, bilinçli veya bilinç dışı öğrenmeler kazanmasını sağlamaktadır.

Uzaktan eğitim. Zaman içerisinde teknolojinin gelişmesi bireylerin hayatlarında da bir takım değişimleri beraberinde getirmiş, bireylere sunulan eğitim-öğretim faaliyetleri de teknolojiye bağlı olarak değişmiştir. Bireylerin temel haklarından bir olan eğitim bazı zamanlarda aksaklıkların olmasıyla okullarda sürdürülemez hale gelmiş ve bu aksaklıkları gidermek adına devletlerde bireyler bazı çözümler önerileri sunmuştur. Elbette teknolojinin gelişmesinin doğal bir süreci olarak bireyler, eğitim faaliyetlerini teknolojiyi kullanılarak alma talebinde bulunmuştur. Bu talep doğrultusunda zaman ve mekan kısıtlaması olmadan günün teknolojileri kullanılarak bireysel ihtiyaçların giderilmesine olanak sağlayan uzaktan eğitim kavramı ortaya çıkmıştır (Doğan, 2014). Uzaktan eğitim belirli bir zaman ve mekan kısıtlaması olmadan resmi ya da gayri resmi süreçlerle düzenlenen, bireylerin ihtiyaçla-

rını gidermeyi amaçlayan eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü uygulamalar olarak tanımlanabilir (Uzunboylu & Tuncay, 2012). Uzaktan eğitim kavramıyla uzaktan öğrenme kavramı gelişmiştir. Aynı ortamda bulunma kısıtlaması olmadan farklı ortamlarda bulunan bireyler öğrenme faaliyetini sürdürebilmektedir. Buna göre Özkul & Aydın (2020) uzaktan öğrenme kavramını “öğrenenlerin birbirlerinden ve öğrenme kaynaklarından zaman ve/veya mekan bağlamında uzaktan olduğu, birbirleriyle ve öğrenme kaynaklarıyla etkileşimlerinin uzaktan iletişim sistemlerine dayalı olarak geliştirildiği öğrenme süreci” olarak tanımlamışlardır (s. 636).

Son yıllarda internet teknolojilerinin gelişmesiyle eğitim toplum hayatının her alanında kendini göstermiştir. İnternet teknolojileri, bireylere yaşamları boyu herhangi bir kısıtlamaya gitmeden hayatlarının her alanında kolay ulaşılabilir bir hale gelmiştir. Uydu, fiber optik, internet, tablet, akıllı telefon, bilgisayar ve diğer teknolojik gelişmeler eğitimin çehresini değiştirmiş ve bunun sonucunda yeni öğretim model ve teknikleri, öğretim yöntemleri ortaya çıkmıştır (İşman, 2011). Günümüzde buna eğitim faaliyetleri de dahil edilerek, uzaktan eğitim uygulamaları adı altında sürdürülmektedir. Uzaktan eğitim uygulamaları bilgi çağı toplumunda, bireylerin ihtiyaçlarına yönelik düzenlenerek yaygınlaşması ve her yerde eğitim imkanı sunması bakımından önemli görülmektedir (Yurdakul, 2005).

İlgili Araştırmalar

Akşit (2011) “İlköğretimde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar (Denizli-Erzurum Örneği)” başlıklı araştırmada elde ettiği verilere göre sorunların ; öğrenciden kaynaklanan sorunlar, SBS ve dershaneden kaynaklanan sorunlar, öğretmenden kaynaklanan sorunlar, yöntem ve teknikten kaynaklanan sorunlar, müfredattan kaynaklanan sorunlar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Alataş (2008) “İlköğretim programında 4. ve 5. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları sorunlar” başlıklı araştırmada okullarda taşınabilir araç-gereçlerin eksik olduğu, öğretmenlerin teknoloji kullanımında eksikliklerin olduğu, hizmet içi eğitimlerinin yetersiz olduğu, okul ile aile işbirliğinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Köroğlu (2006) “İlköğretim I. kadem 5. Sınıf sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimi İle İlgili Sorunlar” adlı çalışmada bazı eksikleri tespit etmiş ve programda konuların yüzeysel olarak verilip detaylara inilmediği, hikâyelendirme yönteminin, öğretmen ve öğrenci açısından farklı yorumlamalara sebep olduğu, bazı önemli konularda basite kaçıldığı ve bilgilerin eksik verildiği, kazanımlarda eksiklikler ve aksaklıklar olduğu, ders süresinin azlığı ve etkinliklerin çok olması sorunlarının olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Toklu (1997) “Öğretmen Algısına Göre İlkokul 5. Sınıf Sosyal Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Sorunlar” başlıklı İzmir ili merkezinde yaptığı araştırmada, sorunların yoğunlaştığı alanları; öğretim programından, okulun fiziksel koşullarından, bilgi eksikliğinden, konuların yüzeysel kalmasından, öğretmenlerin kişisel özelliklerinden, ders kitaplarındaki bilgi karmaşasından, öğretmen eğitimindeki eksikliklerden kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır.

Aydın’ın (2004) “İlköğretim 4. ve 5. Sınıfta Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminin ve Öğretiminde yaşanan Güçlükler (Bitlis Örneği)” adlı Bitlis ilinde yaptığı araştırmada yaşanan güçlükleri dilden kaynaklanan sorunlar, öğretmenlerin dersin uygulanma kısmında yaşadıkları sorunlar, kaynak eksikliğinden kaynaklı sorunlar, ailede oluşan davranışlar ve ders programının kazandırmaya çalıştığı davranışlar arasındaki çelişkilerden kaynaklanan sorunlar, araç-gereç eksikliği ve öğrencilerin

ilgilerine uygun araç-gereç kullanılmamasından kaynaklanan sorunlar, ders kitaplarındaki eksikliklerden kaynaklanan sorunlar şeklinde sonuçlara ulaşmıştır.

Işık (2001) “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Sınıf Ortamında Öğretilmesinde Karşılaşılan Güçlüklerle İlgili Uzman, Müfettiş ve Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmayı Ankara’da gerçekleştirmiştir. Yaptığı çalışmada görüşler alınmıştır ve buna göre araştırma sonucunda güçlüklerin; öğretmenden, ders kitaplarından, araç-gereç ve zamandan ve ders programından kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır.

Tahiroğlu (2006) yaptığı “İlköğretim Okullarının İkinci Kademesinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Karşılaştığı Güçlükler” başlıklı araştırmada öğretmenlerin mesleğe başladıktan sonra kendilerini geliştirmedikleri, araç gereç kullanmada ve temin etmede güçlük çektikleri, çevre kaynaklı olumsuzluklardan etkilendikleri, öğrencilerde güven duygusunun eksikliği sorunlara sebebiyet verdiği yönünde bir tespitte bulunmuş ve bu tespitin ise sürecin en başında öğretmenlerin mesleki beceriyi kazanamamış olmaları, hizmet içi eğitimlere önem verilmemesi gibi nedenlerden kaynaklı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Arslantaş’ın (2006) yaptığı “6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunların Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada ders konularının hedeflere uygun olduğu ancak öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermediği ayrıca 6 ve 7. sınıf konularının yoğun olduğu ve yeterli süre olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Polat (2006) “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandıkları Yöntemler ve karşılaştıkları Sorunlar (Afyonkarahisar örneği)” adlı çalışmada yöntemler ile ilgili vardığı sonuç yanında okullarda sosyal bilgilere özel sınıfların olmaması, yeteri kadar araç-gereç bulunmaması, bunların kullanımındaki bilgi eksikliği, ders kitaplarındaki eksiklik, öğrencilerin hazırlıklı gelmemeleri gibi sorunlar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Atbaşı (2007) “İlköğretim II. Kademe (6. ve 7. Sınıfta) Sosyal Bilgiler Derslerinin Öğretimi ve Öğretiminde Yaşanan Güçlükler” başlıklı araştırmasında yaşanan sıkıntıları olarak; öğretmenlerin dersi planlamada sürede sıkıntı yaşadıkları, hazırlık aşamasında materyal bulamama, ders uygulama kısmında öğrencileri güdüle-

yememe, öğrenci merkezli yöntemlerin tercih edilmemesi, öğrencilerin pasif kalması sıkıntıları yaşandığı sonucuna ulaşmıştır.

Akdeniz (2008) “6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Güçlükler” adlı çalışmasını 361 Sosyal Bilgiler öğretmeniyle Konya merkez ilçelerinde gerçekleştirmiştir. Bu araştırmaya göre, okul ve sınıfların fiziksel koşullarının yetersiz olduğu, Sosyal Bilgiler ders programının uygulanması aşamasında öğretmenlerin zaman sıkıntısı yaşadıkları, ayrıca ölçme değerlendirme kısmında da sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşmıştır.

Yılmaz & Tepebaş (2011) mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları tespit etmek amacıyla yaptıkları çalışmada, okulların fiziki koşullarının yetersiz olduğu, araç-gereç bulmada sorunlar çıktığı, öğrenciden, öğretmen-den ve idareden kaynaklı sorunlar olduğu sonucuna ulaşmıştır..

Akmehmetoğlu (2014) “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar” başlıklı çalışmada, karşılaşılan sorunların öğretmen-den, öğrenciden, ders müfredatından, öğretmenlerin uyguladığı yöntem ve teknikten kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır.

Taşdemir’de (2016) “Sosyo-Ekonomik Açından Dezavantajlı Bölgelerde Görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar (Ağrı İli Örneği)” adlı araştırmasında sorunları öğrenciden, öğretmen-den, eğitim-öğretim sürecinden, müfredattan kaynaklanan sorunlar başlıklarında toplamıştır. Böylece öğrencilerin ders kitabı dışında materyal kullanmadıkları, dersi ezber dersi olarak gördükleri, ders çalışmadıkları, öğretmenlerin yaşadıkları yer-den memnun olmamaları, maaşın motivasyonu düşürdüğü, cinsiyete göre sorunların değiştiği, eğitim-öğretim sürecinde materyal eksikliği, okulun fiziki şartları, zamandan kaynaklı sıkıntılar olduğu, müfredattan kaynaklı ise ünite konularının fazlalığından kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır.

Karaca (2017) “Ortaokullarda Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Çorum İli Örneği)” adlı çalışmada sosyal Bilgiler dersinde ortaya çıkan sorunları, öğrenci kaynaklı, TEOG ve etüt merkezi kaynaklı, öğretmen kaynaklı, yöntem ve teknik kaynaklı, müfredat kaynaklı, açık uçlu sorulardan kaynaklı sorunların ortaya çıktığı sonucuna ulaşmıştır.

Ağır (2003) “İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar” çalışmasında uyguladığı anket verilerine, ders süresinin yetersiz olduğu, ders içeriğinin yüzeysel olduğu ve öğrenciler arası sosyalliğe etkisi olmadığı, öğretmenlerin yayınları takip etmediği, içerikle aktüel yaşamın eşleşmediği, araç-gereç yetersizliği ve kullanımdaki bilgi eksikliği gibi sorunlar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Acar (2003) “Sosyal Bilgiler Dersi İçeriğinin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmada, ders içeriğinin güncel olmadığı, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamadığı, öğrencilerin sosyal kültürel becerilerini geliştirmede, çok yönlü bir bakış açısı kazandırmadığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Abay’ın (2007) “Birleştirilmiş Sınıflarda Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Sorunlar” adlı çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersinin öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmediği, ders saatinin yetersiz olduğu, öğretmenlerin materyal kullanmada, farklı yöntem ve teknik kullanmada, araç-gereç kullanımında donanıma sahip olmadıkları, yeteri kadar teknolojik aletleri kullanmadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Dikmenli (2020) “Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karşılaştığı Problemlere Dair Öğretmen Görüşlerinin Yansımaları: Akdeniz Bölgesinde Bir İl” başlıklı yaptığı çalışmada sosyal bilgilere gerekli önem verilmediği, ders ile ilgili eksikliklerin olduğu, ders kitapları, öğretim programı ve eğitim politikalarında sorunlar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Karasoy’da (2004) “İlköğretim 4. ve 5. Sınıfta Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimi ve Öğretiminde Yaşanan Güçlükler” adlı çalışmasında yaşanan zorlukların ders araç-gereç yetersizliğinden, konuların soyut olmasından, sosyo-kültürel çevreden kaynaklı sorunlar, uygun yöntem ve teknik kullanılmamasından, farklı kaynaklardan yararlanılmamasından kaynaklı sorunlar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kırmacı & Sami (2018) yaptıkları çalışmada uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunları bazı başlıklar altında toplamışlardır. Buna göre; alt yapıdan kaynaklanan sorunlar, bireysel tutum ve davranıştan kaynaklanan sorunlar, zamandan kaynaklanan sorunlar, mekandan kaynaklanan sorunların olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yine Aktay & Keskin (2016) yaptıkları çalışmada uzaktan eğitimde karşılaşılan sorunları öğrenciden kaynaklanan sorunlar, öğretmenden kaynaklanan sorunlar, kurumlardan kaynaklanan sorunlar başlıkları altında toplamıştır. Buna göre

öğrencilerin ekonomik durumlarının yetersizliğinden teknolojiye erişimlerinin olmaması, bilgisayar kullanım yetersizliği, uzaktan eğitim derslerinde güvensizlik, alt yapı ve teknik açıdan yetersizlikler olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bulut (2021) sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının sosyal bilgiler öğretiminin uzaktan eğitim yolu ile yapılmasına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmada, bireylerin uzaktan eğitime diledikleri zaman katılmalarına olanak sağladığı konusunda olumlu katılım gösterdikleri, öğretmenlerin uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime alternatif olarak görmedikleri, yüz yüze eğitimi uzaktan eğitimden daha verimli gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Serçemeli & Kurnaz (2020) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde herhangi bir sorunla karşılaşmadıkları ve herhangi bir olumsuz duygu yaşamadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Arı & Kanat (2020) tarafından yapılan çalışmada ise pandemi sürecinde yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen uzaktan eğitimde ilerlemelerin olduğu ancak uzaktan eğitimin hiçbir şekilde yüz yüze eğitimin yerini tutmayacağı sonucuna ulaşmıştır. Keskin & Özer (2020) tarafından yapılan çalışmada ise uzaktan eğitimin avantajlarının yanında dezavantajlarının da olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bölüm 3

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaşılan problemleri tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada nicel ve nitel verilerin bir arada kullanılmasına olanak veren karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem; bir araştırma ya da birbiri ardına gelen çalışmaların içerisinde bulunan nicel ve nitel yöntem, yaklaşım ve kavramların birleştirilerek kullanılması şeklinde tanımlanabilir (Tashakkori ve Teddlie, 1998; Creswell, 2003; Jhonson & Onwuegbuzie, 2004; Akt. Baki & Gökçek, 2012).

Evren ve Örneklem

Araştırma ili olarak Doğu illerinden Bitlis seçilmiştir. Bunun sebebi olarak araştırmacının Bitlis Tatvan'da görev yapıyor olması ve burada görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine daha kolay ulaşabileceğini düşünmesi gösterilebilir. Araştırma evreni olarak, Bitlis ili genelinde görev yapan 178 (tüm) Sosyal Bilgiler öğretmeni seçilmiştir. Ancak bütün öğretmenlere ulaşamayacağından araştırmanın örneklemi Bitlis ili ve ilçelerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. 92 öğretmene anket formu uygulanmış ancak kayıp veri nedeniyle bu sayı 85 olarak verilmiştir, 37 öğretmen ile de yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Tablo 1
Ankete Katılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Seçenekler	n	%
Kadın	33	36,2
Erkek	52	56,8
Toplam	85	100,0

Araştırma için geliştirilen ankete toplamda 85 öğretmen katılmıştır. Öğretmenlerin 33'ünün kadın, 52'sinin ise erkek olduğu görülmektedir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun erkek olduğu söylenebilir.

Tablo 2
Ankete Katılan Öğretmenlerin Kıdem Yılları

Seçenekler	n	%
1-4	40	44,2
5-8	13	14,3
9-13	19	20,9
14-18	8	8,8
19 Yıl ve Üstü	5	5,5
Toplam	85	100,0

Tabloda ankete katılmış olan öğretmenlerin kıdem yılları görülmektedir. toplamda ankete 85 kişi katılmış ve 40 öğretmenin 1-4 yıldır, 13 öğretmenin 5-8 yıldır, 19 öğretmenin 9-13 yıldır 8 öğretmenin 14-18 yıldır, 5 öğretmeninse 19 yıl ve üstü yıldır görev yaptığı anlaşılmaktadır.

Tablo 3
Ankete Katılan Öğretmenlerin Mesleki Seminere Katılım Durumu

Seçenekler	n	%
Katıldım	60	65,3
Katılmadım	25	27,5
Toplam	85	100,0

Ankete katılan öğretmenlerin görev yaptıkları süre boyunca, sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili herhangi bir seminer alıp almadıklarının belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada 60 öğretmenin seminere katıldığı, 25 öğretmenin ise seminere katılmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4
Görüşmeye Katılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Seçenekler	n	%
Kadın	7	2,59
Erkek	30	11,1
Toplam	37	100,0

Yapılan araştırmada öğretmenlerle birde yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre görüşmelere toplamda 37 öğretmen katılmıştır. Bu 37 öğretmenin ise cinsiyete göre dağılımına bakıldığında 30'unun erkek, 7'sinin ise kadın

olduğu görülmüştür. Yine görüşmelere katılan öğretmenlerin çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 5
Görüşmeye Katılan Öğretmenlerin Kıdem Yılları

Seçenekler	n	%
1-4 Yıl	11	4,7
5-9 Yıl	11	4,7
10-14 Yıl	10	3,7
15-20 Yıl	6	2,22
20 Yıl ve Üstü	0	0
Toplam	37	100,0

Görüşmeye katılan öğretmenlerin kıdem yıllarının araştırıldığı tablo 5te 11 öğretmenin 1-4 yıldır, 11 öğretmenin 5-9 yıldır, 10 öğretmenin 10-14 yıldır, 6 öğretmenin 15-20 yıldır görev yaptığı görülmektedir. Görüşmeye 20 yıl ve üstü görev yapan öğretmen katılmadığı görülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada nitel ve nicel veri toplama araçları kullanılmıştır. Araştırmaya başlanmadan önce kuramsal çerçeveyi oluşturmak adına literatür taraması yapılmıştır. Yapılan tarama kapsamında araştırmamızın amacına yönelik yapılan araştırmalar, kitap, tez, makale vb. incelenmiştir.

Çalışmada “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaşılan Problemlere Yönelik Öğretmen Görüşleri Anket Formu” (Ek-1) geliştirilmiştir. Anket formu hazırlanırken Büyüköztürk ve diğ. (2013) belirttiği 4 aşama takip edilmiştir. Öncelikle anket formunun amacı ve kullanılacak sorular belirlenmiştir. Anket formunun amacı yapmak istenen çalışmaya göre belirlenmiştir. Buna göre araştırmanın amacı olarak sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan problemlerin neler olduğu seçilmiş ve amaç uygun sorular geliştirmiştir. İkinci aşamada taslak form oluşturulmuştur. Oluşturulan taslak form, uzman tarafından incelenmiş ve ön uygulama formu oluşturulmuştur. Son olarak anket, örnekleme temsil eden belli küçük bir gruba (n:20) anket uygulanmış, analizler yapılmış, çalışmanın amacına uygun sorular tekrar düzenlenmiş ve son şeklini almıştır. Formun geçerlik ve güvenirliği Cronbach alpha yöntemiyle hesaplanmıştır. Buna göre anketin Cronbach alpha katsayısının .92 olduğu görülmüştür.

Araştırma anketi, öğretmenlerin kişisel bilgilerini belirlemeye yönelik, sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan problemlerin kaynaklarını belirlemeye yönelik 23 soruluk, uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan problemlerin kaynaklarına belirlemeye yönelik 10 soruluk ve çözüm önerilerini belirlemeye yönelik bölümlerden oluşmaktadır. Beşli Likert formundaki ölçekte, yanıt seçenekleri “5-Kesinlikle Katılıyorum, 4-Katılıyorum, 3-Kararsızım, 2-Katılmıyorum, 1-Kesinlikle Katılmıyorum” şeklindedir.

Ayrıca anket formuna ek olarak görüşme formu (Ek-2) geliştirilmiştir. Verileri toplamak için yarı-yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuş, formun geçerliğini artırmak için Türkçe öğretmeni, sosyal bilgiler öğretmeni ve danışmandan görüşler alınarak uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşü alındıktan sonra araştırma sırasında bireysel ya da çoklu görüşmeler yapılmıştır. Veriler toplanırken, ses kayıt cihazı, defter, kâğıt, kalem gibi araçlarla da desteklenmiştir. Yukarıdaki veri toplama aralarına ek olarak saha araştırması sürecinde araştırmacı, katılımcılara yönelik gözlemlerini de veri toplama araçları içerisine katmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada nicel ve nitel analiz teknikleri kullanılmıştır. İlk olarak anket formu verileri analiz edilmiştir. Anket formundan elde edilen veriler SPSS 22.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öğretmenlerin sosyodemografik özellikleri sayı, ortalama, standart sapma, yüzde dağılımını içeren tanımlayıcı istatistiklerle değerlendirilmiştir. Ölçek maddelerinin kapsam geçerliliğini değerlendirmek için uzman görüşüne başvurulmuştur.

Görüşme formlarından elde edilen veriler nitel analiz teknikleriyle çözümlenmiştir. Araştırmada betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, yapılan araştırmada toplanan verilerden (görüşme, doküman gözlem) doğrudan alıntılar yapılarak, elde edilen verilerin okuyucuya sunulduğu bir analiz yöntemidir (Günbayı, 2011). Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler transkript edildikten sonra alt kategoriler oluşturulmuştur.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Sosyal Bilgiler dersinde karşılaşılan problemler ve sunulan çözüm önerilerine yönelik anket ve görüşme formundan elde edilen bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir.

Tablolar ve Yorumları

Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Sorunların Kaynakları Hakkındaki Görüşler

Tablo 6
Sosyal Bilgilere Verilen Önem Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	2	2,1
Katılmıyorum	7	7,6
Kararsızım	4	4,3
Katılıyorum	35	38,0
Tamamen Katılıyorum	37	40,2
Toplam	85	100

Ortalama : 4,0400

Standart Sapma : 1,09594

Tablo 6'ya göre birinci soruda öğretmenlerin %40,2'si "tamamen katılıyorum", %38,0'ı de "katılıyorum" diyerek sorunların sosyal bilgiler dersine gerekli önemin verilmemesinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Yapılan yüz yüze görüşmelerle de bu durum desteklenmiştir. Şöyle ki **Ö1** bu konuda: "*Sosyal bilgiler bir toplumun geçmişinden bugüne kadar, yani geçmişini görüp geleceğini kurmak adına temel derslerden biridir. Şimdi toplumda baktığımızda bizim dersimiz yani sosyal bilgiler dersi çok önemsiz görülmektedir. Hani disiplin olarak baktığımızda içinde birçok da ders var. Tarih, coğrafya vatandaşlık ama dediğim gibi sosyal bilgiler öncelikle bu gerektiği önemi görmüyor. Toplum bunun farkında değil.*" şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Yine **Ö2**: "*Tabi sosyal bilgiler dersine bir Türkçe dersi ve matematik dersi kadar gerekli önem verilmiyor. Bunun sebeplerinden biri basit bir ders olarak görülmesi, tabiri yerindeyse Türkçe ve matematik kadar gerekli bir ders olarak görülmemesi. Yani toplum bazlı da gerekli önem verilmiyor. Şimdi sadece velilerden bahsetmek doğru olmaz toplum olarak önem verilmiyor*

diye düşünüyorum.” düşüncelerini dile getirmiştir. Bu da gösteriyor ki sosyal bilgiler dersi diğer dersler kadar önem görmemekte ve sorunlara kaynaklık etmektedir. Yine yapılan görüşmelerde öğretmenlere bu durumun sebebi sorulmuş onlardan genel olarak sosyal bilgiler dersinin sınavlarda kat sayısının düşük olduğu ve bu yüzden önem görmüyor olabileceğinden ve ayrıca sözel bir ders olmasının da bu durumu etkilediğinden bahsetmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinin bu denli önem görmüyor olması açıkçası düşündürmüştü ve üzmüştür. Bireylere toplum içinde yaşama bilinci kazandıran, çevreye duyarlı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan, geçmiş ve gelecek arasında bağ kurmayı sağlayan bu dersin öneminin anlaşılması gerekmektedir.

Tablo 7
Sosyal Bilgilere Toplumun Bakışı Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	5	5,4
Katılmıyorum	9	9,8
Kararsızım	15	16,3
Katılıyorum	38	41,3
Tamamen Katılıyorum	20	21,7
Toplam	85	100
Ortalama	: 3,6000	
Standart Sapma	: 1,09050	

Tablo 7’ye göre ikinci soru, sosyal bilgiler dersine toplumun bakışının sorunlara ne derece kaynaklık ettiğini belirlemek olmuş ve buna göre öğretmenlerin çoğunluğu %41,3’ü “katılıyorum” cevabını vermişlerdir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde bu durumu desteklemiştir. **Ö3** bu konuda düşüncelerini dile getirirken şu ifadeleri kullanarak şikayetini dile getirmiştir. Buna göre: *“Sosyal bilgiler dersi toplum tarafından yanlış algılanan bir ders, sözel bir ders olması ne yazık ki hem öğrenci hem veli açısından bu derse olumsuz bir bakış açısı olmasına sebep oluyor. Atamalarda dahi bunu görebiliriz. Diğer branş atama sayılarıyla kıyasladığımızda ne yazık ki bunu görebiliriz. Sosyal bilgiler dersine toplumunda olumsuz bir bakış açısının olduğunu düşünüyorum.”* Bu durumda toplumun sosyal bilgilere olumsuz bakışı olduğu ve olumsuz bakış açısının problemlere kaynaklık ettiği söylenebilir. sosyal bilgiler dersi diğer branş derslerine(matematik, Türkçe, fen gibi) nazaran toplumda daha az değer gördüğü düşünülmektedir. Bunun sebepleri arasında eğitim sistemini, sosyal bilgilerin sözel bir ders olması gibi durumları gösterebiliriz.

Tablo 8

Sınıfların Kalabalık Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	6	6,5
Katılmıyorum	20	22,0
Kararsızım	10	10,9
Katılıyorum	30	32,6
Tamamen Katılıyorum	19	20,7
Toplam	85	100
<i>Ortalama : 3,0667</i>		
<i>Standart Sapma : 1,35899</i>		

Tablo 8'e göre üçüncü soru, sınıfların kalabalık olmasının sorunlara kaynaklık edip etmediğine yönelik olmuş ve %32,6'sı "katılıyorum" diyerek sorunların bir kaynağının da bu olduğunu belirtmişlerdir. Yine %25,0'ı bir kesim de "katılmıyorum" cevabını vermişlerdir. Ancak katılıyorum ve tamamen katılıyorum diyenlerin oranları toplamına bakılırsa bu durumda problemlere kaynaklık ettiği söylenebilir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerle de desteklenmiştir. Birçok öğretmen bu durumun sosyal bilgiler dersinde ortaya çıkan problemlere kaynaklık ettiğini belirtmişlerdir. **Ö4**'ün ifadesine göre "*Sınıfların kalabalık olması, sözel bir ders olan sosyal bilgiler dersinin işleyişini zorlaştırmaktadır. Ne yazık ki sınıflar kalabalık olunca kullanılan yöntemde değişmektedir. Kalabalık sınıflarda genel olarak anlatım yöntemini tercih ettiğimizden işimiz daha da zorlaşıyor.*" Görüşmelerde de anlaşılmıştır ki sosyal bilgiler dersinde ortaya çıkan problemlerde sınıfların kalabalık olması da etkilidir. Kalabalık sınıflarda sözel derslerin işleyişi daha zor olduğundan sınıf mevcudu daha ideal bir hale getirilebilir.

Tablo 9

Sosyal Bilgiler Dersine Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Girmemesi Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	12	13,0
Katılmıyorum	23	25,1
Kararsızım	15	15,3
Katılıyorum	20	21,7
Tamamen Katılıyorum	15	16,3
Toplam	85	100
<i>Ortalama : 3,0667</i>		
<i>Standart Sapma : 1,35899</i>		

Tablo 9'a göre sosyal bilgiler dersine sosyal bilgiler öğretmenlerinin girmemesinin sorunlara sebep olup olmadığı olan dördüncü soruda, öğretmenlerin %21,7'si "katılıyorum" %16,3'ü "tamamen katılıyorum" dediği ve "katılmıyorum" diyenlerin oranının %26,1 ile daha fazla olduğu görülmüştür. Verilen cevaplara bakılırsa bu durumun problemlerin kaynağı olamayacağı yorumu yapılabilir. Yine yüz yüze görüşmelerde de öğretmenler bu durumu sorunlara kaynak olarak göstermemişlerdir. **Ö5:** "Sosyal bilgiler dersi zaten kendi içinde sorunlar barındıran bir ders. Toplum tarafından, öğrenciler tarafından yanlış anlanan bir ders. Daha doğrusu anlaşılmayan bir ders. O yüzden sorunların kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni olan ya da olmayan öğretmenleri gösteremeyiz." Öğretmenlerin vermiş oldukları yanıtlara ek olarak işin her halükarda ehline bırakılması gerektiği görüşü bildirilebilir. Elbette her öğretmen işini gerektiği gibi yapacaktır ancak sosyal bilgiler dersinin mihver bir ders olmasından ona biraz daha özen gösterilmesi gerekmektedir.

Tablo 10

Öğrencilerin Derse Hazırlıklı Gelmemesi Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	3	3,2
Katılmıyorum	7	7,6
Kararsızım	4	4,3
Katılıyorum	42	45,7
Tamamen Katılıyorum	29	31,5
Toplam	85	100

Ortalama : 3,9867

Standart Sapma : ,99313

Tablo 10'a göre öğrencilerin derse hazırlıklı gelmemesini büyük çoğunlukta problemlere kaynak olarak gören öğretmenler, %45,7 ile "katılıyorum" diyerek cevaplarını desteklemişlerdir. Yapılan görüşmelerde de öğretmenlere sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları problemler sorulduğunda; öğrencilerin derse hazırlıklı gelmemesini karşılaşılan güçlüklerden biri olarak göstermişlerdir. **Ö6:** "Öğrenci derse hazırlıklı geldiğinde bu ders daha eğlenceli geçmekte ve öğrenci sıkılmamaktadır. Ama ne yazık ki genel olarak öğrenci derslerine hazırlanırken sosyal bilgiler dersini es geçmektedir. Bu durumda bizi üzmemekte ve motivasyonumuzu düşürmektedir." **Ö7:** "Öğrencinin ders hazırlıklı gelmesi demek, o gün dersin çok iyi geçeceği demek. Maalesef ki bu durum sorun olmaktadır." Ne yazık ki yapılan görüşmelerde de öğretmenler bu durumu problemlere kaynak göstermişlerdir. Öğretmenlerin

ifadelerinden yola çıkılarak söylenebilir ki; burada da öğrenciler, diğer branş derslerine öncelik vermekte ve yine sosyal bilgiler dersi ikinci plana itilmektedir. Bu sebepten ötürü öğretmenlerin motivasyonlarının düştüğü söylenebilir.

Tablo 11

Ders Araç-Gereçlerinin Eksikliği Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	8	8,7
Katılmıyorum	8	8,7
Kararsızım	3	3,2
Katılıyorum	37	40,2
Tamamen Katılıyorum	29	31,4
Toplam	85	100
<i>Ortalama : 3,7333</i>		
<i>Standart Sapma : 1,25562</i>		

Tablo 11'e göre yine diğer bir soruda ders araç gereçlerinin eksikliğinin sorunlara kaynaklık edip etmediği sorulmuş ve %40,2'lik bir çoğunluk "katılıyorum" cevabını vermiştir. ders araç-gereçlerinin eksik olması sosyal bilgiler dersinde yaşanan problemlere kaynaklık ettiği şeklinde yorum yapılabilir. **Ö8:** "Ne yazık ki bulunduğumuz bölge imkanlarının kısıtlı olması, öğrenci velilerinin ekonomik durumlarının düşük olması gibi durumlar, araç-gereç temininde zorluklar yaşanmasına sebep oluyor. E haliyle bu durum birtakım güçlükleri de beraberinde getiriyor." Ö8'in ifadesi ve diğer öğretmenlerinde ifadelerine bakılarak, yüz yüze görüşmelerin anketi desteklediği söylenebilir.

Tablo 12

Kullanılan Yöntem Ve Teknikler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	9	9,8
Katılmıyorum	11	12,0
Kararsızım	17	18,5
Katılıyorum	32	34,8
Tamamen Katılıyorum	17	18,5
Toplam	85	100
<i>Ortalama : 3,3333</i>		
<i>Standart Sapma : 1,24481</i>		

Tablo 12'ye göre kullanılan yöntem ve tekniğin sorunlara ne derece kaynaklık ettiği sorumuza ise yine büyük çoğunluk %34,8'i "katılıyorum" cevabını vermiştir. Buna göre kullanılan yöntem ve tekniklerin sorunlara kaynaklık ettiği söylenebilir. Yapılan yüz yüze görüşmelerde öğretmenlerden **Ö9** bu duruma: "Sosyal bilgiler dersi sözel bir ders. Bu yüzden çok fazla yöntem teknik seçeneğimiz olmuyor. Ya da olduğu zamanlarda sınıflar kalabalık oluyor uygulanamıyor. Genelde anlatım

yöntemi tercih edilmekte ne yazık ki. Bu da öğrencinin derste sıkılmasına neden oluyor.” yanıtını vermiştir. **Ö10** ise: “ En çok tercih edilen yöntem ne yazık ki anlatım yöntemi oluyor. Bu sorunlara kaynak bence.” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin vermiş oldukları yanıtlar anketi desteklemektedir. Bu durumda sosyal bilgiler dersinde kullanılan yöntem ve tekniklere dikkat edilmesi gerektiği ve uygun yöntem ve tekniğin seçilebilmesi önemlidir.

Tablo 13
Ders Saatinin Az Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	5	5,4
Katılmıyorum	3	3,3
Kararsızım	7	7,6
Katılıyorum	21	22,8
Tamamen Katılıyorum	51	55,4
Toplam	85	100
Ortalama	: 4,1467	
Standart Sapma	: 1,18200	

Tablo 13’e göre sekizinci soruda %55,4’lük bir çoğunlukla öğretmenler “tamamen katılıyorum” cevabını vererek sorunların en büyük sebebinin ders saatinin az olması olduğu yönünde hem fikirdirler. Büyük çoğunluğun tamamen katılıyorum demesi Sosyal Bilgiler ders saatinin az olmasının problemlere kaynaklık ettiği yönündedir. Yapılan yüz yüze görüşmelerde de öğretmenler bu durumu güçlük olarak görmüşlerdir. Bu konuda **Ö11**: “Öncelikle haftalık ders saatimiz çok az. Bunu kurslarla ya da diğer seçmeli dersler ile tamamlıyoruz. Şayet destekleme-yetiştirme kursları olmazsa ya da ekstra dersler olmazsa hiçbir şekilde konularımız yetişmez. Yani son 12 yıldır hep böyle gitti hep böyle de gidecek sanırım.”, **Ö12**: “Sosyal bilgiler dersiyle ilgili en önemli sorun ders sayısının az olması. Ders yükü az konular çok fazla.”, **Ö13**: “Ders saati yeterli değil. Bu da problemlere zemin oluşturan bir durum.”, **Ö14**: “Dünden bugüne en büyük problemimiz: ders saatimizin kısıtlı olması. Üç saate kesinlikle bize yetmiyor. Sekizinci sınıflarda hele bu iki saate iniyor.” **Ö15**: “Zaman içerisinde ders sayısı azaltıldı, konuların kısa bir zamanda anlatılması sağlanmaya çalışıldı ama bence sosyal bilgiler dersinin ders sayısı artırılmalı.” gibi düşüncelerini belirtmiştir öğretmenler. Ne yazık ki ders saatinin az olması öğretmenlerin en çok yakındıkları konulardan biri. Hem ankete verilen cevapların oranı hem de görüşmelerde öğretmenlerin ifadelerine dikkat edildiğinde, sosyal bilgiler ders sayısının az olmasının yaşanan güçlüklerin kaynağı ol-

duğu söylenebilir. Cevapların çokluğuna da bakılırsa bu durumun gerçekten ciddi bir durum olduğu ifade edilmelidir.

Tablo 14

Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yoğun Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	4	4,3
Katılmıyorum	5	5,4
Kararsızım	10	10,0
Katılıyorum	27	29,3
Tamamen Katılıyorum	39	42,4
Toplam	85	100
Ortalama	: 3,8667	
Standart Sapma	: 1,18929	

Tablo 14'e göre öğretmenler sosyal bilgiler öğretim programının yoğunluğu-
nun problemlere kaynaklık ettiği yönünde cevaplar vermiş, büyük çoğunluk %42,4
“tamamen katılıyorum” diyerek öğretim programının yoğunluğundan şikâyet etmiş-
lerdir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde de öğretmenler sosyal bilgiler öğretim prog-
ramının yoğunluğundan bahsetmişlerdir. Özellikle sınıf bazlı yoğunlukların olduğu
söylenebilir. Bu konuda **Ö16:** “Özellikle 6. ve 7. sınıflarda hem konular birbirinden
çok ayrı hem de çok sıkıştırılmış şekilde. Konular öğrencilerin seviyesine göre de-
ğil.”, **Ö17:** “6. Sınıfların programının çok yoğun olduğunu söyleyebiliriz.” ifade et-
mişlerdir. Bu durumda sosyal bilgiler öğretim programının yoğun olduğu ve prob-
lemlere kaynaklık ettiğinden bahsedilebilir.

Tablo 15

Ders Kitaplarının İçerik Açısından Yetersiz Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	6	6,5
Katılmıyorum	4	4,3
Kararsızım	6	6,5
Katılıyorum	25	27,2
Tamamen Katılıyorum	44	47,8
Toplam	85	100
Ortalama	: 4,0400	
Standart Sapma	: 1,27809	

Tablo 15'e göre öğretmenler sosyal bilgiler öğretim programının yoğunluğu-
nun problemlere kaynaklık ettiği yönünde cevaplar vermiş, büyük çoğunluk %42,4
“tamamen katılıyorum” diyerek öğretim programının yoğunluğundan şikâyet etmiş-
lerdir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde de öğretmenler sosyal bilgiler öğretim prog-

ramının yoğunluğundan bahsetmişlerdir. Özellikle sınıf bazlı yoğunlukların olduğu söylenebilir. Bu konuda **Ö18**: “Özellikle 6. ve 7. sınıflarda hem konular birbirinden çok ayrı hem de çok sıkıştırılmış şekilde. Konular öğrencilerin seviyesine göre değil.”, **Ö19**: “6. Sınıfların programının çok yoğun olduğunu söyleyebiliriz.” ifade etmişlerdir. Bu durumda sosyal bilgiler öğretim programının yoğun olduğu ve problemlere kaynaklık ettiğinden bahsedilebilir.

Tablo 16

Hizmet İçi Eğitimlerin Yetersiz Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	11	12,0
Katılmıyorum	11	12,0
Kararsızım	12	13,1
Katılıyorum	26	28,3
Tamamen Katılıyorum	25	27,2
Toplam	85	100
Ortalama : 3,4000		
Standart Sapma : 1,36560		

Tablo 16’ya göre bu soruda hizmet içi eğitimlerinin yetersiz olmasının sorunlara kaynaklık edip etmediği belirlenmek istenmiş ve yine öğretmenlerin %28,3 “katılıyorum” %27,2’si “tamamen katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir. Cevaplara göre hizmet içi eğitimlerin yetersiz olduğu ve öğretmenlerin bu durumu, problemlere kaynak olarak gördükleri söylenebilir. Yapılan görüşmelerde de öğretmenler, hizmet içi eğitimleri eksik bulduklarını belirtmişlerdir. Ö20 bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır: “Ne yazık ki üniversite bittikten sonra öğretmenin kendini geliştireceği pek bir alan kalmıyor. Hal böyle olunca da hizmet içi eğitimler burada önemini gösteriyor. Ancak hizmet içi eğitimlerin yeterli olduğundan bahsedemeyiz.” Görüldüğü gibi hizmet içi eğitimler öğretmenlerin kendilerini yenilemelerinde önemli bir yere sahiptir. Değişen şartlarda öğretmenlerinde değişmesi gerekmektedir. Bunun içinse eğitimler sürekli olmalıdır.

Tablo 17

Öğretmen Hareketliliği Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	7	7,6
Katılmıyorum	11	12,0
kararsızım	21	22,8
Katılıyorum	25	27,2
Tamamen Katılıyorum	21	22,8
Toplam	85	100
Ortalama : 3,4400		
Standart Sapma : 1,23288		

Tablo 17'ye göre öğretmen hareketliliğini sorunların kaynağı olarak gören öğretmenler çoğunlukta %27,2 "katılıyorum" cevabını vermişlerdir. Öğretmen hareketliliği, sorunlara kaynaklık ettiği söylenebilir. Yüz yüze görüşmelerde de öğretmenlerin, bu durumu sorun olarak gördükleri söylenebilir. **Ö21** şunları ifade etmiştir: *"Sadece sosyal bilgiler öğretmeninin değişmesi değil, diğer branşlarda da değişimler ne yazık ki sorunlara sebep oluyor. Her yeni gelen öğretmen, öğrencide farklı etkiler yarattığından, bu durum problemleri getiriyor ardından."* Bütün bunlara göre öğretmen hareketliliğinin sorunları tetiklediği, öğrencileri de etkilediği söylenebilir.

Tablo 18

Sosyal Bilgiler Laboratuvarlarının Olmaması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	4	4,3
Katılmıyorum	3	3,2
Kararsızım	10	10,9
Katılıyorum	30	32,6
Tamamen Katılıyorum	38	41,3
Toplam	85	100

Ortalama : 4,0667

Standart Sapma : 1,09462

Tablo 18'e göre sosyal bilgiler laboratuvarının olmamasını %41,3'le "tamamen katılıyorum" diyen öğretmenler bu durumun sorunlara kaynaklık ettiği yönünde hem fikir olmuşlardır. Yüz yüze yapılan görüşmelerde **Ö22**: *"Sosyal bilgiler laboratuvarlarının olması işimizi daha kolaylaştıracaktır. Bu sınıfların materyal açısından zengin sınıflar olacağından dersler daha verimli işlenebilir."* **Ö23**: *"Okullarda sosyal bilgiler laboratuvarlarının olmaması ne yazık ki derslerin sıkıcı geçmesine neden oluyor."* Yine **Ö24**'da: *"Sosyal bilgiler laboratuvarları olursa bizim işimiz daha kolay olacak. Birçok materyali bir arada bulacak öğrenciler."* gibi düşüncelerini belirtmişlerdir. Anket ve görüşmelerden elde edilen veriler göstermiştir ki sosyal bilgiler laboratuvarlarının olmaması sorunlara kaynaklık etmektedir. Sosyal bilgiler dersine ait materyallerin bir sınıfta toplanıp ve kolay ulaşılabilir olması bu dersin daha etkili bir şekilde işlenebileceği düşünülmektedir.

Tablo 19

Sosyal Bilgiler Ders Kazanımlarının Öğrenci Gelişim Düzeylerine Uygun Olmaması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	12	14,3
Katılmıyorum	17	18,5

Kararsızım	13	14,1
Katılıyorum	25	27,2
Tamamen Katılıyorum	17	18,5
Toplam	85	100

Ortalama : 3,1200

Standart Sapma : 1,32502

Tablo 19'a göre sosyal bilgiler dersinin kazanımlarının öğrenci gelişim düzeylerine uygun olmaması yönündeki soruda ise %27,2 ile "katılıyorum" cevabını veren öğretmenler ders kazanımlarının öğrenci gelişim düzeyine uygun olmadığını düşünmektedirler. Ayrıca %19,6 ise bu duruma "katılmıyorum" cevabını veren öğretmenlerde olmuştur. Ders kazanımlarının öğrenci gelişim düzeyine uygun olup olmadığı konusunda öğretmenlerde kararsızlık olduğu da söylenebilir. yüz yüze görüşmelerde de bu konuda fikir beyan eden öğretmenlerin bazıları sınıf bazlı bazı kazanımların öğrenci gelişim düzeyine uygun olmadığını söylemişlerdir. Bu durumda sorunlara kaynaklık ettiğini belirtmişlerdir. **Ö25** bu konuda : *"Ders kazanımların bazılarının hedeflenen davranışa göre çok uzun. Bazıları ise tam tersi. Ayrıca kazanımları konusunda şunları da söylemeliyim. Kazanımları için ayrılan sürelerde de ne yazık ki bazı eksiklikler var. Bazılarına çok fazla süre bazılarına ise çok az süre verilmiş. Bu durum ne yazık ki sıkıntılara sebep oluyor."* olduğunu söylemiştir. **Ö26:** *"Özellikle sürekli bu kazanımların değiştiğini görüyorum. Bununla beraber konularda değişiyor. Bu da dersin oturmasına engel oluyor."* şeklinde düşüncelerini belirtmiştir. Öğretmenlerin yaptıkları yorumlara göre, sosyal bilgiler ders kazanımlarının bazı sınıflarda öğrenci gelişim düzeyine uygun değildir yorumu yapılabilir.

Tablo 20

Sosyal Bilgiler Dersinin Yapararak Yaşayarak Öğrenmede Yetersiz Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	16	17,4
Katılmıyorum	13	14,1
Kararsızım	12	13,1
Katılıyorum	26	28,3
Tamamen Katılıyorum	19	20,7
Toplam	85	100

Ortalama : 3,2000

Standart Sapma : 1,39497

Tablo 20'ye göre yine sorunların kaynağını öğretmenler sosyal bilgiler dersinin yapararak yaşayarak öğrenmede yetersiz olması olarak görmüş, %28,3 "katılıyorum" cevabını vermiştir. çoğunluk katılıyorum, tamamen katılıyorum cevaplarını verdiği için bu durumun problemlere kaynaklık ettiği yorumu yapılabilir. Aslında

sosyal bilgiler dersi düşünülduğünde hayatın içinden bir ders olduğu görülmektedir. Zaten hayata hazırlayan bir ders olduğundan bu dersin yaparak yaşayarak öğrenmede yetersiz kaldığı düşünülemez.

Tablo 21

Materyallerin Ders İçeriğine Uygun Olmaması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	9	9,8
Katılmıyorum	22	23,9
Kararsızım	20	21,7
Katılıyorum	23	25,0
Tamamen Katılıyorum	11	12,8
Toplam	85	100

Ortalama : 3,0400

Standart Sapma : 1,16758

Tablo 21'e göre on altıncı soruda, materyallerin ders içeriğine uygun olmasının ders sorunlarına kaynaklık edip etmemesinde öğretmenler %23,9 ile "katılmıyorum" cevabını vererek bu durumun sorunlara kaynaklık etmediği yönünde görüş bildirmişlerdir. Yine %21,7 "kararsızım" ve %25,0 "katılıyorum" cevaplarını vermişlerdir. Bu konuda öğretmenler çelişkide kalmışlardır. Öğretmenlerin yanıtlarına göre bir belirsizlik olduğu söylenebilir. Ancak öğretmenler materyalleri işleyecekleri konulara göre kendileri seçtiğinden, ders içeriğine uygun olmaması gibi bir durumdan bahsedilemez.

Tablo 22

Öğretmen-Öğrenci-Veli İş Birliğinin Yetersiz Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	6	5,5
Katılmıyorum	13	14,2
Kararsızım	13	14,2
Katılıyorum	27	29,3
Tamamen Katılıyorum	25	27,2
Toplam	85	100

Ortalama : 3,5733

Standart Sapma : 1,25389

Tablo 22'ye gören yine sorunların kaynağında öğrenci-öğretmen-veli iş birliğinin önemli olduğu ve iş birliği olmadığında sorunlar yaşanacağı yönünde %29,3 "katılıyorum", %27,2 "tamamen katılıyorum" cevabıyla işbirliğinin yetersiz olduğunu ve bu durumun sorunlara kaynaklık ettiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Çoğunluğun verdiği cevaplara göre öğretmen-öğrenci-veli iş birliğinin yetersiz olduğu ve bu durumunda problemlere kaynaklık ettiği yorumu yapılabilir. Yapılan yüz yüze görüşmelerde de öğretmenler, öğretmen-öğrenci-veli işbirliğinin zayıf olduğundan

bahsetmişlerdir. **Ö27:** “Velilerle işbirliği ne yazık ki kuramıyoruz. Okula karşı uzak duruyorlar.” **Ö28:** “Öğretmenler veli ve öğrencilerle yeteri kadar işbirliği içine giremiyor. Elbette bu durumu velilerin sosyaekonomik durumları, eğitim durumları da etkiliyor.” **Ö29:** “Öğretmen-öğrenci-veli işbirliğinin olmaması demek eğitimde sorunların çıkacağı demektir. Hatta çıkıyor da. Veli işin içine katılmadığında eğitimin bir ayağı eksik kalıyor.” Öğretmenlerin bahsettiklerine ve anket verilerine bakılınca öğretmen-öğrenci-veli, eğitimin üç ayağından biri. Bunların aralarında işbirliği olmayınca ne yazık ki problemler ortaya çıkıyor. Buna göre çıkan problemlerin kaynakları arasında öğretmen-öğrenci-veli işbirliğinin olmaması gösterilebilir.

Tablo 23

Teknolojiden Yetersi Kadar Faydalanılmaması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	8	8,7
Katılmıyorum	12	13,0
Kararsızım	13	14,1
Katılıyorum	32	34,8
Tamamen Katılıyorum	20	21,7
Toplam	85	100

Ortalama : 3,4533

Standart Sapma : 1,23347

Tablo 23’e göre teknolojiden yeteri kadar faydalanılmaması sorusunda ise yine çoğunlukta öğretmenler %34,8 “katılıyorum”, %21,7’si “tamamen katılıyorum” cevabını işaretlemişlerdir. Bu durumda öğretmenlerin çoğunlukla teknolojiden faydalanamadığından ve bu durumun problemlere kaynaklık ettiğinden bahsedilebilir. Öğretmenler, yüz yüze yapılan görüşmelerde de teknolojiden yeteri kadar faydalanamadıklarını, bazı kesimlerde teknolojiye erişimin dahi olmadığından bahsetmişlerdir. **Ö30:** “Kırsal kesimlerde sosyal bilgiler dersinde oldukça problemler yaşamaktayız. Teknoloji henüz köylere tam olarak ulaşmadığı için materyal bulmada, kullanmada sıkıntılar yaşıyoruz.” **Ö31:** “Her okulun imkanı aynı değil ne yazık ki. Bazı okullar her imkana sahipken bazıları hala yeteri imkana sahip değil. Bunlardan birisi de teknolojik imkansızlıklardır.” gibi yorumlar yapan öğretmenler, bu durumdan şikayetlerini belirtmişlerdir. Ne yazık ki fırsatlar bakımından okullar eşit değildir. Teknolojiye de her okul ulaşmamaktadır. İmkanlar bakımından, okullar arasındaki fark elbette gözle görülür bir seviyededir. Bu farkın en aza indirilmesi sorunlarında aza inmesi demek olduğu söylenebilir.

Tablo 24

Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Yapılan Bilimsel Çalışmaların Yetersiz Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	8	8,7
Katılmıyorum	17	18,5
Kararsızım	13	14,1
Katılıyorum	29	31,5
Tamamen Katılıyorum	18	19,6
Toplam	85	100

Ortalama : 3,4400

Standart Sapma : 1,24380

Tablo 24'e göre sosyal bilgiler dersi ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların yetersiz olması sorusuna ise öğretmenlerin %31,5 "katılıyorum" %19,6 "tamamen katılıyorum" cevabını vermiştir. Ayrıca grubun %18,5'i "kararsızım" cevabıyla emin olamamışlardır durumdan. Literatür taraması sırasında görülmüştür ki sosyal bilgiler alanında birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. Bu durumda bilimsel çalışmaların yetersiz olmadı, öğretmenlerin bilimsel çalışmaları takip etmediği yorumu yapılabilir.

Tablo 25

Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Yapılan Bilimsel Çalışmaların Takip Edilmemesi Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	4	4,3
Katılmıyorum	20	21,7
Kararsızım	6	6,5
Katılıyorum	32	34,8
Tamamen Katılıyorum	23	25,5
Toplam	85	100

Ortalama : 3,5733

Standart Sapma : 1,24307

Tablo 25'e göre yine sosyal bilgiler dersi ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların takip edilmemesi sorusuna, %34,8 "katılıyorum" %25,5 "tamamen katılıyorum" diyerek çalışmaların takip edilmemesini sorunların kaynağı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. Önceki soruya ek olarak öğretmenlerin bilimsel çalışmaları takip etmediği, yapılan çalışmaları takip etmemelerininse sorunlara kaynaklık ettiğinden bahsedilebilir.

Tablo 26

Okulun Fiziki Yapısının Yetersiz Olması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	7	7,6
Katılmıyorum	13	14,1
Kararsızım	10	10,9
Katılıyorum	31	33,7
Tamamen Katılıyorum	24	26,1
Toplam	85	100

Ortalama : 3,5467

Standart Sapma : 1,27654

Tablo 26'ya göre okulların fiziki yapısının yetersiz olmasının sorunlara kaynaklık edip etmemesini belirlemek istenilen soruya yanıt olarak öğretmenler; %33,7 "katılıyorum" %26,1 "tamamen katılıyorum" cevabını vermişlerdir. Böylece okulların fiziki yapısının yetersiz olduğu ve bu durumun sorunlara kaynaklık ettiğini bizzat öğretmenler verdikleri cevaplar ile belirtmişlerdir. Bu durumda okulların fiziksel yapısının yetersiz olduğu ve problemlere kaynaklık ettiği yorumu yapılabilir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde de öğretmenler, okulların fiziki yapılarının yetersiz olduğundan bahsetmiştir. **Ö32** bu konuda: "Okullar ne yazık ki fiziki donanım bakımından yetersizdir. Köyden kente bu durum hele daha da farklılaşmaktadır. Şehir merkezinde olan bir okul ile köyde olan okullar arasında fiziki yeterlilik açısından oldukça far olduğunu görüyoruz. Bence okullar eşit imkanlarla donatılmalı." şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir. Yapılan çalışma Doğu Anadolu illerinden Bitlis'te yürütüldüğünden bu bölgenin okullarında batıdaki okullara nazaran imkansızlıkların daha çok tespit edilmiş. Bu durumda anket verilerine de bakılınca ne yazık ki okulların fiziki yapılarının yetersizliği ortaya çıkmaktadır. İmkanlar bakımından aynı şartlara sahip olmayan öğrenciler daha sonra maalesef ki aynı sınavlara tabi tutuluyorlar. Burada da bir haksızlığın olduğundan bahsedilebilir.

Tablo 27

Öğretmenin Psikolojik Durumunun Derse Yansıması Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	11	12,0
Katılmıyorum	23	25,5
Kararsızım	19	20,7
Katılıyorum	18	19,6
Tamamen Katılıyorum	14	15,2
Toplam	85	100

Ortalama : 2,9467

Standart Sapma : 1,29336

Tablo 27'ye göre öğretmenlerin psikolojik durumunun derse yansımaları sorusunda öğretmenlerin %25,5'i "katılmıyorum" cevabını vermiş, %20,7 "kararsızım" yine %19,6 "katılıyorum" cevaplarını vermişlerdir. Bu durumda çoğunluk katılmıyorum cevabını vererek öğretmenlerin psikolojik durumunun sorunlara kaynaklı etmediği yorumu yapılabilir. Elbette psikolojik durum zaman zaman çevredeki insanları etkiliyor olabilir. Ancak bu, öğretmenlerin yaşadıkları sorunları derslerine aktaracakları anlamı taşımamaktadır.

Tablo 28

Zamanı Etkili Kullanmak Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	5	5,4
Katılmıyorum	15	16,3
Kararsızım	17	18,5
Katılıyorum	34	37,0
Tamamen Katılıyorum	14	15,2
Toplam	85	100
Ortalama	: 3,3733	
Standart Sapma	: 1,18291	

Tablo 28'e göre son soru olan zamanı etkili kullanmak sorusuna ise %37,0'ı "katılıyorum" cevabını vererek zamanı etkili kullanmanın önemini ve etkili kullanılmadığında ise problemlere sebep olacağını belirtmişlerdir. Zaman kavramı herkes için önemli bir kavram olduğundan, öğretmenlerinde aslında okulda zamanla yarışıyor oldukları söylenebilir. Ders süresinin 40 dakika olması, onların bu süre zarfında konuları yetiştirmeye çalışması gibi sorunlar elbette karşılaşılan sorunlardır. Bu bakımdan zamanı etkili ve doğru kullanmak, sorunları en aza indirmek demek olduğu ifade edilebilir.

Uzaktan Eğitim Sürecinde Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Problemlerin Kaynakları Hakkındaki Görüşler

Tablo 29

İnternette Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	2	2,1
Katılmıyorum	3	3,2
Kararsızım	2	2,2
Katılıyorum	33	35,9
Tamamen Katılıyorum	45	48,9
Toplam	85	100
Ortalama	: 4,2533	
Standart Sapma	: ,94573	

Tablo 29'a göre ilk olarak sorunların internetten kaynaklı olup olmadığı sorulmuş ve grubun %35,9'u "katılıyorum", %48,9'u "tamamen katılıyorum" cevabıyla sorunların internetten kaynaklandığını belirtmişlerdir. Yaşana problemlerin kaynağının internet olduğu söylenebilir. yapılan yüz yüze görüşmelerde öğretmenler birçok aksaklıktan bahsetmişlerdir. Bu aksaklıkların bazıları bizzat öğretmenlerin ağızından şöyle olduğu görülmektedir: **Ö33:** "Ancak şunu söyleyebilirim; gerekli alt yapının sağlandığı yerlerde uzaktan eğitim iyi bir şekilde işledi. Alt yapının olmadığı yerlerde ne yazık ki verim elde edilemedi. Doğu illerinde çoğu yerde maalesef ki internete erişemiyordu.", **Ö34:** "Teknik sıkıntılar yaşadık. Mikrofonu, kamerayı aç kapa, öğrenci arkada ders dinliyor mu, öğrencinin derse geç gelmesi falan derken uzaktan eğitim başlı başına zor bir süreçti.", **Ö35:** "En önemlisi fırsat eşitliği, alt yapı sorunları vardı uzaktan eğitimde. İnternet olsun telefon olsun, teknolojik aletlere öğrencilerin erişimi olsun burada fırsat eşitliğinin yakalanmadığını düşünüyorum. Bu yüzden bazı öğrenciler ileriye bazıları geri kaldı ve sınavlarda herkes aynı sorulardan sorumlu.", **Ö36:** "Uzaktan eğitime ciddi anlamda bir katılımın olduğunu söyleyemeyiz. Hemen hemen sınıfların çoğuna baktığımda yarı yarıya katılım ya da üçte biri oranında katılım olduğunu gördük. İnternet alt yapısı veya maddi yetersizliklerden dolayı katılamadıklarını gördük. Annemin ya da babamın telefonu ile giriyorum, evde bilgisayar yok, internet yok, yetmiyor gibi problemlerle karşılaştık. Yahut çocuklar katıldıklarında motivasyon açısından 15, 20 dakikayı geçmiyordu." **Ö37:** "Uzaktan eğitimde bulunduğum bölge imkanlarıyla canlı derslere katılım sağlayamadık. İnternet, tablet, bilgisayar gibi eksiklikler büyük problem." Anket verilerine göre internet kaynaklı sorunların ortaya çıktığı görülmüştü. Öğretmenlerin görüşlerine göre; çoğu yerde internetin olmadığı, erişimin sağlanamadığı, bağlantı problemlerinin olduğu, çabuk tükendiği gibi problemlerden bahsedilebilir.

Tablo 30

Eba, Zoom'dan Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	2	2,2
Katılmıyorum	7	7,6
Kararsızım	5	5,4
Katılıyorum	32	34,8
Tamamen Katılıyorum	39	42,4
Toplam	85	100

Ortalama : 4,0880

Standart Sapma : 1,03663

Tablo 30'a göre ikinci soru uzaktan eğitim sürecinde derslerin yapıldığı EBA ve ZOOM uygulaması hakkında olmuştur ve öğretmenlerin %34,4 “katılıyorum”, %42,4 “tamamen katılıyorum” diyerek uzaktan eğitim sürecinde bu iki uygulamanın (EBA-ZOOM) sorun teşkil eden diğer bir kaynak olduğunu belirtmişlerdir. EBA ve ZOOM uygulamalarının problemlere kaynaklık ettiği söylenebilir. Yapılan yüz yüze görüşmelerde de öğretmenler bu problemlerden bahsetmişlerdir. **Ö38:** “Uzaktan eğitimin ilk başlarından bu uygulamaları kullanırken çok sıkıntı çektik. Uygulamalar zaman zaman çöktü, erişim olmadı.” **Ö39:** “Uzaktan eğitimde kullandığımız ZOOM uygulamasının dili maalesef İngilizce. Biz bunu çözene kadar pandemi bitecekti nerdeyse.” **Ö40:** “Uygulama erişimleri ne yazık ki kötüydü.” gibi düşüncelerden bahsetmişlerdir öğretmenler. Ne yazık ki böyle bir sürece, ülke olarak hazırlıksız yakalandık diyebiliriz. Uzaktan eğitimin ilk başlarında sıfır verim olduğu söylenebilir. Ancak sürecin devamında toparlandığı, uygulamalarında iyileştirildiği yorumu yapılabilir.

Tablo 31

Öğrencinin Derse Katılmamasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	3	3,3
Katılmıyorum	7	7,6
Kararsızım	4	4,3
Katılıyorum	21	22,8
Tamamen Katılıyorum	54	58,7
Toplam	85	100

Ortalama : 4,3067

Standart Sapma : 1,02632

Tablo 31'e göre öğrencilerin derse katılıp katılmamasının dersin sorunlarından biri olup olmadığının araştırıldığı bu soruda ise %58,7 oranında öğretmen “tamamen katılıyorum” diyerek bu durumun büyük bir sorun olduğu cevabını vermişlerdir. Görüşmelerden elde edilen verilerde ise öğretmenler; öğrencilerin derse katılmadıklarından, sözel sayısal ders ayrımı yaptıklarından bahsetmişlerdir. Öyle ki **Ö41** bu konuda: “Bir ders önce matematikse sayı yirmilerde oluyordu ama iş sosyal bilgilere geldiğinde bu sayı 2, 3, 5 gibi rakamlara düşüyordu.” ifadesinden bahsetmiştir. Anket ve görüşme formu verileri göstermektedir ki öğrenciler sosyal bilgiler dersini pek fazla önemsememiş ve derslere katılmamışlardır. Bu da problemlerin kaynakları arasında sayılabilir.

Tablo 32

Öğretmenin Eba, Zoom Gibi Uygulamaları Kullanamamasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	9	9,8
Katılmıyorum	21	22,8
Kararsızım	12	13,0
Katılıyorum	23	25,5
Tamamen Katılıyorum	20	21,7
Toplam	85	100
Ortalama	: 3,2533	
Standart Sapma	: 1,31615	

Tablo 32'ye göre öğretmenlerin, EBA, ZOOM gibi uygulamaları kullanamamasının problemlerin kaynağı olup olmadığını irdeleyen bu soruda %22,8 “katılmıyorum”, %25,5 “katılıyorum”, %21,7 “tamamen katılıyorum” cevabını vermiştir. Katılıyorum ve tamamen katılıyorum diyenlerin oranı katılmıyorum diyenlerden fazla olduğundan bu durumda sorunların kaynağı olduğu çıkarımında bulunulabilir. Yapılan yüz yüze görüşmelerde incelendiğinde öğretmenlerin, uzaktan eğitimin başlarında bu uygulamaları kullanmada güçlükler çektikleri görülmüştür. **Ö42:** “Uzaktan eğitimin başlarında bir takım uygulamalar geliştirildi. Ama ne yazık ki biz öğretmenlerde ilk kez bazı uygulamalarla tanıştığımız için afalladık kaldık. Zorluklar çektik.” **Ö43:** “Ne yazık ki sürecin ilk başlarında zorluklar çektik. Uzaktan eğitim uygulamalarına pek aşina değildik. Ancak zamanla bu süreci daha kolay bir hale getirdik.” gibi ifadelerde bulunmuşlardır. Görülüyor ki, uzaktan eğitim sürecinin ilk başlarında sıkıntılar mevcuttu. Buna göre, zamanla sürece alışıldığı ve sorunlarında çözülmeye başlandığı söylenebilir.

Tablo 33

Öğrencinin Eba, Zoom Gibi Uygulamaları Kullanamamasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	4	4,3
Katılmıyorum	8	8,7
Kararsızım	7	7,6
Katılıyorum	34	37,0
Tamamen Katılıyorum	32	34,8
Toplam	85	100
Ortalama	: 3,8800	
Standart Sapma	: 1,12658	

Tablo 33'e göre bu soruda öğrencilerin EBA, ZOOM gibi uygulamaları kullanamamasının sorunlara kaynaklık edip etmediği sorularak, problemlerin kaynağı araştırılmak istenmiştir. Öğretmenlerin %37,0'ı “katılıyorum”, %34,8'i “tamamen

katılıyorum” diyerek öğrencilerin bu uygulamaları kullanamamasını sorunların kaynağı olarak görmüşlerdir. Bu uygulamaların kullanılamamasının problemlerin kaynağı olduğu yorumu yapılabilir. Yüz yüze görüşmelerde de öğretmenler; öğrencilerin, uzaktan eğitim uygulamalarını kullanmalarında sıkıntılar yaşadığından bahsetmişlerdir. Ancak çoğu öğrencinin teknolojiye ulaşamadığı da göz önüne alındığında, uzaktan eğitime katılamayan çoğu öğrencinin bu uygulamaları kullanmayı beceremedikleri yorumu yapılabilir.

Tablo 34

İletişim Araçlarının Olmamasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	2	2,2
Katılmıyorum	6	6,5
Kararsızım	8	8,7
Katılıyorum	28	30,4
Tamamen Katılıyorum	41	44,6
Toplam	85	100
Ortalama : 4,0933		
Standart Sapma : 1,02895		

Tablo 34’e göre diğer bir soruda iletişim araçlarının olmamasının sorunlara ne tür etki ettiği sorulmuş ve %44,6 “tamamen katılıyorum”, %30,4 “katılıyorum” cevabıyla bu durumun sorunların kaynağı olduğu yönünde fikir beyan etmişlerdir. İletişim araçlarının eksikliği problemlere kaynaklık ettiğinden bahsedilebilir. Ne yazık ki uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin çoğu iletişim araçlarına ulaşamadı. Evinde tek bir telefon olan öğrenciler bu yüzden derslere katılmadı. **Ö44:** “Materyal eksikliğini çok yaşadık, tablet, bilgisayar gibi eksiklikler ne yazık ki büyük bir sorundu.” **Ö45:** “Uzaktan eğitimde bulunduğum bölge imkanlarıyla canlı derslere katılım sağlayamadık.” Bu problemin varlığı görüşmelerle de desteklenmiştir. Öğretmenler, öğrencilerin derslere katılamamalarında iletişim araçlarından mahrum oldukları ifadelerinde bulunmuşlardır.

Tablo 35

Öğrenci Velilerinin İlgisiz Olmasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	2	2,2
Katılmıyorum	7	7,6
Kararsızım	3	3,2
Katılıyorum	30	30,6
Tamamen Katılıyorum	43	46,7
Toplam	85	100
Ortalama : 4,1733		
Standart Sapma : ,99150		

Tablo 35'e göre yedinci soruda öğrenci velilerinin ilgisiz olmasının yaşanan sorunlara kaynaklık edip etmediği sorulmuş ve büyük çoğunluk %46,7 "tamamen katılıyorum" demiş ve bu durumun sorunlara kaynaklık ettiğini belirtmişlerdir. Verilen cevaplara göre öğrenci velilerin ilgisiz olduğu ve bu durumun sorunların kaynağı olduğu yorumu yapılabilir. Yapılan görüşmelerde **Ö46:** "Bazı velilerin bu süreçte ne yazık ki ilgisiz olduğunu gördük." **Ö47:** "Veliler çoğu zaman bu süreçte duyarsız kalmış ve öğrencileri tali etmemişlerdir." **Ö48:** "Evde canlı derse katılırken öğrenciler ne yazık ki özen göstermemişlerdir bu duruma. Öğrencinin yatarak ders dinlemesi, gibi durumlara ses çıkarmamışlardır." **Ö49:** "Yine derse katılanlara baktığımız da bir kere öğrenciyle göz teması kuramadık, öğrenci ailenin yanında derse katıldı, arkada sohbet ederken öğrenci ders dinlemeye çalışıyordu." ifadelerinde bulunan öğretmenlerin görüşleri ve anket verilerine göre velilerin bu süreçte ilgisiz olduğu söylenebilir.

Tablo 36

Öğretmen Ve Öğrencinin Farklı Ortamlarda Olmasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	4	4,3
Katılmıyorum	6	6,5
Kararsızım	9	9,8
Katılıyorum	29	31,5
Tamamen Katılıyorum	37	40,2
Toplam	85	100

Ortalama : 4,0533

Standart Sapma : 1,07670

Tablo 36'ya göre yine öğrenci ve öğretmenin farklı ortamda olmasının problemler çıkmasına kaynaklık edip etmediği merak edilen bu soruda öğretmenler, büyük oranda %33,44 "tamamen katılıyorum" cevabını vermişlerdir. Öğretmenlerin cevaplarına göre bu durumun problemlere kaynaklık ettiği söylenebilir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde öğretmenler, öğrencilerle farklı ortamlarda olmanın sorunlara sebebiyet verdiğinden bahsetmişlerdir. **Ö50:** "Uzaktan eğitimde öğrenciyle aynı ortamda olmamamızdan dolayı, onlara müdahale etmekte zor oluyordu." **Ö51:** "Sınıf ortamı dışında öğrenciyle temas kurmaya çalışmak zor bir süreçti." gibi ifadelerle bu duruma bakışlarını dile getirmişlerdir. Öğrenciyle öğretmenin aynı ortamda olmaması, öğrencinin evinde derslere girmesi, öğretmenin bilgisayar başında ders anlatması alışık olunan bir süreç değildi. Böyle bir süreçle haliyle alışık olunmadı-

ğından problemlerin ortaya çıkmasının, bu durumun doğal bir sonucu olduğu söylenebilir.

Tablo 37

Öğrenciyle Göz Teması Kurulmamasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	2	2,2
Katılmıyorum	6	6,5
Kararsızım	5	5,4
Katılıyorum	31	33,7
Tamamen Katılıyorum	41	44,6
Toplam	85	100

Ortalama : 4,2000

Standart Sapma : ,97260

Tablo 37'ye göre öğrenciyle göz teması kurulmamasına %33,7 “katılıyorum”, %44,6 “tamamen katılıyorum” diyerek göz temasının olmamasının sorunlara kaynaklık ettiğini belirtmişlerdir. Yüz yüze görüşmelerde de bu böyledir. Öğretmenin, öğrenciyle göz teması kurması demek öğrenciyle bağ kurması anlamına gelmektedir. Kurulan göz temasıyla öğretmen öğrenciyi anlamakta, onun eksiklerini bu şekilde tamamlamaktadır. Ne yazık ki uzaktan eğitimde, öğrenci-öğretmen arasındaki göz teması ortadan kalktı bir süreliğine. Ancak yüz yüze eğitime dönüldüğünde durumun telafisi yapılı. Anket verileri ve görüşme verileri dikkate alındığında problemlerin öğrenciyle göz teması kurulamamasından da kaynaklanacağı yorumu yapılabilir.

Tablo 38

Toplunun Bu Süreci İlk Kez Yaşıyor Olmasından Kaynaklanan Problemler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Seçenekler	n	%
Hiç Katılmıyorum	5	5,4
Katılmıyorum	3	3,2
Kararsızım	5	5,4
Katılıyorum	28	30,4
Tamamen Katılıyorum	44	47,8
Toplam	85	100

Ortalama : 4,1333

Standart Sapma : 1,16634

Tablo 38'e göre son soruda ise toplumun bu süreci ilk kez yaşamasının, bilinmedik bir durumla karşılaşmasının sorunların kaynağı olup olmayacağı araştırılmış ve öğretmenlerin %47,8'i “tamamen katılıyorum” cevabını vermişlerdir. Görüşme formlarından elde edilen verilere göre de öğretmenler; toplumun böyle bir süreci ilk kez yaşıyor olmasının problemlere kaynaklık edebileceği yönünde görüş

bildirmişlerdir. **Ö52:** “Toplumumuz böyle bir dönemle ilk kez karşı karşıya kaldı. Ve bu süreçte başlarda afallayıp kaldığını söyleyebiliriz.” **Ö52:** “Toplum olarak alışık olmadığımız bir süreç. Bu yüzden problemler çıkması çok normal.” gibi ifadelerde bulunmuşlardır. Toplu olarak bir pandemi dönemi geçirilmiş ve bu süreçte eğitimin aksamaması adına uzaktan eğitim sürecine geçilmiştir. Uzaktan eğitim bütün Türkiye’de uygulanmış ancak istenen verim her yerde aynı olmamıştır. Toplum böyle bir sürece alışık olmadığından ilk başlarda, afallayıp kalmıştır. İlerleyen süreçte toparlanmaya başlamıştır. Ne yazık ki başlarda sancılı geçen bu süreç, problemleri de beraberinde getirmiştir.

- a. Ayrıca öğretmenlerimizden eksik kalan noktaların tamamlanması ve görüşlerini tablonun sonuna eklemeleri istenmiştir. Buna göre eklenen görüşler aynen verilmiş ve yorum yapılmıştır:**

Ö53: “Teknolojinin toplumda henüz değerinin bilinmemesi,”

Ö54: “Materyallerin yetersizliği,”

Ö55: “Pandemi döneminde, uzaktan eğitimde öğrenciler birçok dersten malesef koptu. Bu durumdan sosyal bilgiler de nasibini aldı diyebiliriz.”

Ö56: “8. Sınıflarda ders saatinin az olması,”

Ö57: “Teknoloji uzun zamandır hayatımıza ve evlerimize işlemiş vaziyettedir. Uzaktan eğitim, pandemi sürecinden evvelde hayatımızda var olan bir durumdu. Toplumun bu süreçle karşılaşması bir bahane olmamalı, ilim-irfan-fen-teknoloji bütünüyle yetişen nesiller yetiştirmek istiyorsak çok daha evvel teknolojiyi eğitimiz içerisine yedirmeliydik diye düşünüyorum. Zaten geç kalınmış bir süreci ne yazık ki aniden ve sarsıcı bir şekilde yaşamak zorunda kaldık.”

Ö58: “Seçenekler yetersiz.”

Eksik kalan noktaların tamamlanmasına karşılık altı öğretmen bu kısımda görüş bildirmiştir. Buna göre; teknolojinin değerinin bilinmediği, diğer dersler gibi öğrenciler sosyal bilgiler dersinden de koptuğu, teknolojinin uzun zamandır hayatımızda olması düşünüldüğünde bu kadar problemin yaşanmasının üzücü olduğu yönünde yanıtlar verilmiştir.

- b. Bu sorular haricinde yukarıdaki sorunlardan yola çıkarak eklemek istedikleri noktaların yazılması istenmiştir öğretmenlerden. Buna göre öğretmenlerin yanıtları aynen verilmiştir.**

Ö59: “Yalnız Türkiye değil şu an nerdeyse hiçbir ülke uzaktan eğitim alt yapısına sahip değildir.”

Ö60: “Öğrencilerin uzaktan ve örgün eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersine karşı dikkat süresinin, ilgi ve motivasyonunun azalması.”

Ö61: “Bu alanda mutlaka düzenleme yapmak gerekiyor. Verilen önemin artırılması için yasal düzenleme gerekiyor. Ayrıca okulda bu ders için mutlaka özel bir materyal sınıfı oluşturulmalı.”

Ö62: “Öğrencilere dağıtılan tabletlerin oyun amaçlı kullanılması, canlı ders saatlerinde akıllı telefon kullanan velilerin evde bulunmaması.”

Ö63: “8. Sınıfta merkezi sınavlarda kat sayısının düşük olması.”

Ö64: “Öğrencilerin derse ilgilerinin az olması ne yazık ki sorunlara neden oluyor. Ders saatinin az olması diğer bir problem. Sınava dayalı bir sistemde sosyal bilgiler dersinin kat sayısının düşük olması elbette problemler yaşanmasına neden oluyor.”

Ö65: “Sosyal bilgiler öğretim programı sadece ezber değildir ve bu şekilde görülmesi veya öğretmen tarafından dayatılması son derece yanlıştır. Dramayı dersimiz içerisinde aktif bir şekilde kullanabiliriz, bizim konularımız bu yönetime çok müsaittir, bu şekilde hem yaparak yaşayarak öğrenilmesini kolaylaştıracağız hem de sıkıcı hale gelmesinin engelleyeceğiz. Drama ile öğrenen öğrencilerin sınav sisteminde bile daha başarılı olacağına inanıyorum. Yapılan araştırmalar, yayınlanan makaleler bunu açıkça ortaya koyuyor.”

Ö66: “Sosyal bilgiler dersi yaşayarak öğrenilebilecek bir derstir. Bu yüzden sosyal bilgiler dersinde eğitimde daha çok çevreyle iç içe olunmalıdır.”

Ö67: “Öğrenci ve velilerin EBA ve ZOOM kullanımı noktasında bilgilendirilmesi gerekmektedir.”

Ö68: “Şartlardan kaynaklı uzaktan eğitim pekte verimli geçmedi.”

Ö69: “Hem yüz yüze hem de uzaktan eğitimin olumlu yanları bir sentez haline getirilip önümüzdeki dönemlerde kullanılmalı.”

Ö70: “Öğrenciler bu dersi matematik, fen gibi değerli görmüyor ve bazı sınıflarda konu geçişleri çocukların kronoloji oluşturmada sorun yaşanmasına sebep oluyor. Somut veriler ile de her zaman ders yapmak mümkün olmuyor.”

c. Ayrıca yukarıdaki ve öğretmenlerimizin belirttiği sorunları ortadan kaldırmak ve en aza indirmek için neler yapılması ve bunlara yönelik çözüm önerileri sunmaları istenmiştir. Buna göre öğretmenlerin sundukları öneriler aşağıdaki gibidir:

1. Eğitim sistemindeki eksiklerin giderilip bir an önce düzenleme yapılmalıdır.
2. Sosyal bilgiler dersine gerekli önemin verilmediği ve bu önemin öğrenci, veli, MEB tarafından verilmesi gerekmektedir.
3. Sosyal Bilgiler ders saatinin artırılmalıdır.
4. Öğretmenler derslerde öğrencilerin dikkatini çekecek etkinlik, materyal kullanımı, video, görsel içerikler vb. kullanmalıdır.
5. Okullarda sosyal bilgiler sınıflarının oluşturulmalı.
6. Öğretmenlerin parasal açıdan bir doyuma ulaştırılmalı.
7. Müfredatın sadeleştirilmeli.
8. Ders kitaplarının öğrenci gelişim düzeyine uygun bir şekilde hazırlanmalı.
9. Merkezi sınavlarda sosyal bilgiler dersinin kat sayı düzeyi arttırılmalı.
10. Okulların fırsat eşitliği ilkesine göre donatılmalı.
11. Okullarda sosyal bilgiler laboratuvarlarının oluşturulmalı.
12. Uzaktan eğitimde aynı sıkıntıları yaşamamak için iki eğitim birbirine entegre edilmeli.

Öğretmenlerin sundukları öneriler dikkate alınarak ve incelenen diğer çalışmalar ve araştırma boyunca tespit edilen eksiklikler ile çalışmanın öneriler kısmında gerekli düzenlemeler yapılmış ve öneriler sunulmuştur.

Görüşme Formu ve Yorumları

Tarafımızca hazırlanan görüşme formu sosyal bilgiler öğretmenlerine sunulmuş ve görüşme formlarının sonuçları aşağıda yorumlara açık bir şekilde belirlenmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin cinsiyet dağılımı ve kıdem yılları:

Toplamda 37 öğretmenle görüşülmüş ve 30 erkek, 7 kadınlardan oluşmaktadır.

Öğretmenlerden 6 kişi 15-20 yıldır, 10 kişi 10-14 yıldır, 11 kişi 5-9 yıldır, 11 kişi 1-4 yıldır görev yapmakta oldukları tespit edilmiştir.

1. Bu soruda öğretmenlere sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili görüşlerinin neler olduğu sorulmuş ve yanıtlar aşağıda verilmiştir:

Öğretmenlerin verdikleri yanıtların oranlanması:

Grubun yaklaşık %5,92'si sosyal bilgilerin öğrenciyi hayata hazırladığı, dersin amaçlarının topluma uygun olduğu, onlara hayatı öğrettiği, birey olarak toplumda nasıl var olacakları konusunda yol gösterdiği yönünde görüşlerini bildirmişlerdir.

Sosyal bilgilerin temel amacının iyi birer vatandaş yetiştirme olduğu yönünde öğretmenlerin %3,33'ü görüş bildirmişlerdir.

%7,4'lük bir grup sosyal bilgiler dersinin hayatın içinden bir ders olduğu, bu sebeple gerekli bir derstir yönünde görüşlerini belirtmiş ve gerekli özen ve önemin görmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Sosyal bilgiler dersinin zevkli bir ders olduğu yönünde grubun %4,44'ü görüş bildirmiş, dersi işlerken öğrencilerin sıkılmadığını, hem bugüne uzanıp hem de geçmişle bağlantı kurmamızı sağladığından dersi işlerken gayet eğlenceli geçtiğini ve ayrıca modüler bir yapıda olduğundan farklı alanları içinde barındırdığı için eğlenerek derslerini işlediklerini anlatmışlardır.

%2,96'lık bir grup ise sosyal bilgiler dersinin Türk kültürüne uymadığı, ABD'den kopya edilmiş bir program olduğu, öğretim programının öğrenci seviyelerine uygun olmadığını, müfredatta eksiklikler olduğu şeklinde şikâyetle bulunmuş bu aksaklıkların giderilmesini dilemişlerdir.

Yapılan yüz yüze görüşmelerde sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgilere bakışı belirlenmiştir. Genel olarak; sosyal bilgilerin, etkin vatandaşlık yönüne değinmişlerdir. Bireyleri hayat hazırlayan, onlara kültürünü ve tarihini öğreten bir program olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu da gösteriyor ki; sosyal bilgiler öğretmenlerin çoğu, dersi, bireylere verilmede mihver derslerden biri olarak görmektedirler. Bu konuda **Ö70:** *“Ben bir sosyal bilgiler öğretmeni olarak, bence sosyal bilgiler çocukları sosyal hayata hazırlayan, toplumsal açıdan gerekli donanımlara sahip olmasını sağlayan, toplum içerisinde ne yapması gerektiğini, nasıl davranması gerektiğini, nasıl konuşması gerektiğini ve doğayla nasıl haşır neşir olma-*

şı gerektiğini anlatan bir bilim dalı olduğunu düşünüyorum.” şeklinde sosyal bilgiler hakkındaki düşüncesini belirtmiştir.

2. Bu soruda sosyal bilgiler dersine gerekli önemin verilip verilmediğini, sebeplerinin neler olduğunu ve toplumda bu algıyı ortadan kaldırmak için neler yapılması gerektiğini sorulmuş ve öğretmenlerin yanıtları verilmiştir. Buna göre:

Sosyal bilgiler dersine gerekli önem verilmekte midir sorusuna neredeyse grubun %90'ı 13,69'u gerekli önemin verilmediği cevabını vermişlerdir.

Sosyal bilgiler dersine gerekli önemin verilmemesinin sebepleri neler olabilir sorusuna karşılık grubun %6,6'sı sayısal derslere verilen önemin daha çok olduğundan bahsetmiş, 4,44'lük bir kesim toplumdaki olumsuz algıdan kaynaklanabileceğini söylemiş, 3,7'si sözel bir ders olması üzerinde durmuştur. Grubun geriye kalan kısmı ise %2,96'sı sosyal bilgiler dersinin sınavlarda belirleyici olmamasını bu durumun sebebi olarak göstermişlerdir. Velilerinde bu durumdan etkilendiğini, sözel ders sayısal ders ayrımı yapıklarını ve toplumda sosyal bilgiler dersine karşı olumsuz bir algı oluştuğundan bahsetmişlerdir.

Öğretmenlerimize bu olumsuz bakışı değiştirmek için neler yapılabilir diye sordüğümüzda ise 4,44'ü sosyal bilgiler ders saatinin artırılmasının gerektiğini söylemiştir. Ders saati artarsa bu dersinde öneminin artabileceğinden bahsetmişlerdir. Yine grubun %4,07'lik bir kısmı sınavlardaki kat sayı probleminin çözülmesi gerektiği, %2,59'u seminerler düzenlenebileceği üzerinde durmuşlardır.

Ayrıca %4,07'lik bir kısım ise bu olumsuz durumu öğretmenlerin dersi sevdirmesiyle ortadan kalkacağından bahsetmiş, öğrenci öğretmeni severse dersi de seveceğini söylemişlerdir.

Yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre; öğretmenler, sosyal bilgiler dersine gerekli önemin verilmediğini, diğer derslerin ön planda olduğunu, eğitim sisteminin matematik, Türkçe gibi dersleri daha kıymetli gördüğünden bahsetmişlerdir. **Ö71'in:** *“Bu derse olan önemin sayısal derslere nazaran daha düşük olduğunu düşünüyorum. Toplumda bunu hissediyoruz, öğrenci açısından da hissediyoruz. Hocam diyor örneğin: bunları öğretiyorsunuz ama bana ne kazandıracak, bana ne artısı olacak? Bunu açıklıyoruz geçmişini bilen geleceğine daha emin adımlarla bakabilir, ona göre planlar oluşturabilir diyorsun ama öğrenci tabi o seviyede olmadığı için öğrenci bunu idrak edemiyor. Sürekli somut bir şeye odaklanıyor.*

Genellikle sosyal bilgiler dersine ilgi az, aileler gelip de sormuyor. Örneğin; toplan-tıya ağırlıklı olarak sayısal derslerin hocaları çağırdığı zaman geliyorlar, bu ders olunca pek de dikkate almıyorlar. Bu tabi üzücü bir durum bizim için ama bizler elimizden gelen gayreti gösteriyoruz, öğrencilere bir şeyler öğretmek amacıyla dersin önemini anlatmaya çalışıyoruz ama bu bölgede yeterli olmuyor. Bunun aile ile desteklenmesi gerekiyor. Veli destek vermeyince öğrenci de üzerinde durmuyor.” **Ö72:** “Kesinlikle verilmiyor. Öğrencilerimiz bile bize bunu artık söylüyorlar. Bir matematik sorusu beş sosyal bilgiler sorusuyla eş değer olduğunun farkındalar. Sosyal bilgilere zaman ayırmak yerine matematiğe yoğunlaşırım düşüncesinde çocuklar dahi. Geçmişle bugün arasında ki köprüye artık fazla önem de verilmiyor. Nasıl çözülür noktasında ise bunun bir politika haline gelmesi gerekiyor. Bu durum sosyal bilgilerinde diğer derslere oranla önemli bir ders olması sağlanmalıdır. Yaşamın kendisi olan sosyal bilgiler ile ilgili fazlaca çalışmalar yapılmalıdır.” İfade ettikleri gibi maalesef önem verilmiyor ve sosyal bilgiler dersine genel bir olumsuz tutum olduğu söylenebilir. Bunda dersin sözel olması, sınavlarda etkisinin az olması gibi durumların etkili olduğundan bahsedilebilir. Elbette böyle bir dersin önem görmüyor olması öğretmenleri üzmemekte ve motivasyonlarını düşürmektedir.

3. Bu soruda dünden bugüne sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan problemler belirlenmek istenmiştir ve:

Sosyal bilgiler dersinde dünden bugüne karşılaşılan problemleri belirlemek için öğretmenlere yönelttiğimiz bu sorumuzla öğretmenlerimiz karşılaştıkları problemleri şu şekilde sıralamışlardır:

Grubun %2,59'luk bir kısmı sosyal bilgiler dersinin soyut bir ders olması ve somutlaştıramama probleminden bahsetmişler.

Sosyal bilgiler dersine olumsuz bir bakış açısı olduğu %2,22'si tarafından belirtilmiş ve buna bağlı olarak bu dersin önemsiz görüldüğü problemi üzerinde durmuşlardır.

%4,44'lük bir kısım sosyal bilgiler ders içeriğinin eksik olduğu, %4,07 konuların çok yoğun olduğu, %2,2'si sosyal bilgiler dersi konularının arasında bütünlük olmadığı problemleriyle karşılaştıklarını belirtmiş, konular arasında tarihten coğraf-

yaya, arkeolojiye, vatandaşlığa vs. geçişlerin çocuklarda kafa karışıklığına yol açtığını, bu durumunda dersi sıkıcı hale getirdiğini söylemişlerdir.

Öğretmenlerin %1,85'i sosyal bilgiler dersinde materyal bulma probleminden, %1,48i kaynak kitap bulma probleminden, %0,74'ü konulara uygun yöntem-teknik bulamama probleminden, %2,59'u sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik açısından eksik kaldığı ve %3,7'lik bir kısım okulların fiziki koşullarının eksikliği ve buna bağlı gelişen problemlerle karşılaştıklarından bahsetmişlerdir.

Sosyal bilgiler ders saatinin az olması probleminden grubun %4,44'lük bir kısmı bahsetmiş buna bağlı gelişen problemleri de şöyle sıralamışlardır; konuların yetişmemesi problemi, konuların askıda kalma problemi, öğrencilerin konuları içselleştirememesi problemi, kazanımların istenilen düzeyde verilememesi problemi gibi problemler ile karşılaştıklarını dile getirmişlerdir.

Kat sayı problemi üzerinde grubun %2,22'lik bir kısmı durmuş, sınav sisteminin sosyal bilgiler dersini geri plana ittiğini, sayısal dersler üzerinde daha çok durulduğunu, ana derslerden biri olmasına rağmen bu muameleyi görmesi bu derste problemler yaşanmasına sebep oluyor demişlerdir.

Ayrıca sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan problemlere ek olarak öğretmenlerimizin %1,11'lik bir kısmı veli-öğretmen işbirliğinin az olması problemi, %0,37'si kültürel problemleri dile getirmiş, grubun %1,11'i ise üniversitelerin, sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme de eksik kaldıkları üzerinde durmuşlardır.

Görüşmeler göstermiştir ki sosyal bilgiler öğretmenleri birçok sorunla karşılaşmaktadır. Öğretmenler, bu duruma sebep olarak düşüncelerini belirtmiş, ortadan kaldırmanın elzem olduğunu beyan etmişlerdir. Örnek olarak **Ö73**: “*Sosyal Bilgiler dersinde, dersin sadece öğretim kısmının ağırlık basmasından, sınavlara yönelik olarak işlenmesinden rahatsızım. Bunu sakıncalı görüyorum. Sosyal bilgiler dersinde önceki yıllara göre değişiklikler var. Zamanla Sosyal Bilgiler dersinin bir miktar bilgiye nasıl ulaşırım işlendiği, hiç bilginin olmadığı, diğer tarafının sadece çocuğun hayata hazırlandığı bir ders olmasını hayal ediyorum. Artık çocuğa şu dağın yüksekliği şu kadardır, şu anlaşmanın maddeleri şudur öğretmek yerine şu anlaşmanın maddeleri şuradan öğrenilir, bu anlaşmanın sonucunda şu şu bedeller ödenmiştir, bu hatalar bir daha yapılırsa bir daha şu sıkıntılar yaşanabilir şeklinde bir müfredata bir gelişmeye bence ihtiyaç var.*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiş-

tir. Çıkan sorunlar sadece öğretmeni değil, öğrenci, veli, idare gibi eğitimin içerisinde olan herkesi etkilemektedir. O yüzden sorunların çözülmesi ve bunu yapabilmek için de işbirliğinin olması gerektiği ifade edilebilir.

4. Bu soruda karşılaşılan problemlerin kaynağı hakkında öğretmenlerin görüşüne başvurulmuştur. Böylece:

Verilen cevaplar oranlandığında grubun %6,66'sı sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan problemlerin kaynağını öğrenci görmüşlerdir. Öğrencilerin derse olan ilgisizliği, dersi kolay bir ders olarak görmeleri, dersten sıkılmaları, derse olan bakış açıları vs. gibi durumlar ve beraberinde %1,11'i sözel bir ders olması ve sınavlarda kat sayısının düşük olmasından dolayı öğrenciler tarafından önemsenmemesini problemlerin kaynağı olarak göstermişlerdir.

Sosyal bilgiler dersine yönelik velilerin ilgisiz olduğu, duyarsız olduğu, bu ders olan olumsuz bakış açılarının olduğu %5,18'lik bir kesim tarafından dile getirilmiş ve velilerin tutumunun öğrencileri de etkilediği belirtilmiştir.

%2,22'lik bir kısım problemlerin kaynağı olarak okulun fiziki şartlarının eksik olmasını göstermişlerdir. Bu eksikliğin eğitimde fırsat eşitliği ilkesine uymadığını da dile getirmişlerdir. Grubun %1,11'i ise okullarda materyal eksikliğini (materyal bulamama) ve yine %0,74'ü uygun yöntem-teknik kullanamama ya da bulamamayı problemlerin kaynağı olduğunu söylemişlerdir.

Sosyal bilgiler ders süresinin az olmasını problemlerin kaynağı olarak gösteren %1,85'lik grup bu durumun beraberinde de problemlere (konuların yetiştirilmesi gibi) yol açtığını söylemişlerdir.

Problemlerin kaynağı olarak grubun %1,48'i öğretmeni göstermiştir. Öğretmenin dersi sevdirememesi, uygun yöntem ve teknik kullanmaması gibi durumların problemlere sebebiyet verdiğini dile getirmişlerdir. Ayrıca %1,1'lik kısım se problemlere kaynak öğrenci-öğretmen iletişimsizliğini göstermişlerdir.

Yine grubun %2,22'lik bir kısmı problemlerin kaynağı olarak sosyal bilgiler ders müfredatını göstermişlerdir. Bunun yanında %1,48'i öğretim programını da problemlerin kaynağı olarak sunmuştur.

Son olarak problemlere kaynak okul idaresini gösteren %0,74'lük bir kesim olmuştur.

Öğretmenler problemlere kaynak olarak birçok şey sıralamışlardır. **Ö74:** *“Karşılaştığımız problemlere bakarsak çok yönlü bakmamız gerekiyor. Bu veliden de olabilir, öğretmenden de, öğrenciden kaynaklı olabilir. Öğrencinin seviyesine göre ders anlatılmadığında kaynak öğretmen olabilir İdareden de kaynaklı sorunlar var, veliden kaynaklı sorunlar da var. En önemlisi öğrencinin derse bakış açısı. Tabii ki öğrencinin derse bakış açısının ben aileden, çevreden ve yine okul ortamından kaynaklandığını düşünüyorum. Toplumun diğer derslere bakışı(matematik, Türkçe) sosyal bilgiler dersinin ikinci planda kalmasına sebep olmaktadır. Bu da sorunların kaynaklarından bir tanesi. İdare, veli, bizler toplumun dayatmaları, tarih dizilerinin artması da bu sorunların kaynaklarından birisi olmuştur artık günümüzde.”* şeklindeki ifadeleri önemlidir. Sorunların sebebi her şey olabilir. Buna öğretmen, öğrenci, veli, müfredat, öğretim programı gibi bir çok etken sayılabilir. Ancak genel olarak sorunlara kaynak öğrenci gösterilmiştir. Öğrencinin derse bakışı, ilgisi, tutumu gibi her şey buna sebep olabilir.

5. Bu soruda karşılaşılan problemlerin oranında bir artış olup olmadığı, hangi durumlarda yoğun hangi durumlarda az olduğunu sorulmuş ve öğretmenlerin cevapları verilmiştir:

Öğretmenlerin çoğunluğu %9,25’i problemlerin oranında bir artışın olduğundan bahsediyor. Bunlardan %1,85’i bu artışa teknolojinin gelişmesiyle bilgiye ulaşmanın kolaylaşması ve öğrencilerin öğretmenlere, sözel derslere pek önem vermemesini sebep olarak göstermişlerdir.

Grubun %2,59’u salgın sürecinde uzaktan eğitime geçilmesinin sosyal bilgiler ve diğer dersler dahil problemlerin arttığını belirtmişlerdir.

%2,22’lik bir kısım velilerin ilgisizliğinin arttığını buna bağlı olarak problemlerinde arttığından bahsetmişlerdir.

1,85’lik bir kesim sınav sisteminin değişmesinin, ders süresinin az olmasının, sosyal bilgiler ders kat sayısının düşük olmasının, problemleri artırdığını söylemişlerdir.

Ayrıca yapılan görüşmeler sonucunda %2,59’luk bir oranla öğretmenler teknolojinin gelişmesiyle sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan problemlerin oranında bir azalma olduğundan bahsetmiş, daha çok veriye daha hızlı bir şekilde ulaşmanın

dersi verimli hale getirdiğini söylemiş ve teknolojinin kullanılmasını dersi sıkıcılıktan kurtardığının üzerinde durmuşlardır.

Yine grubun %2,59'u problemlerin oranında artış olup olmadığı noktasında artış ya da azalmadan bahsetmemişlerdir. Problemlerin artmadan devam ettiği noktasında fikir beyan etmişlerdir.

Öğretmenler genel olarak sorunların azalmadığı ve artmaya devam ettiğini ifade etmişlerdir. bu konuda **Ö75:** “Üç beş sene öncesine göre sorunlar daha çok arttı. Özellikle pandemiyle birlikte çocuklarda müthiş bir umursamazlık başladı. Çocuklarda gevşeklik başladı. Büyük bir kaybımız var.” şeklinde düşüncesiyle pandemiyle birlikte artış olduğuna dikkat çekmiştir. **Ö76:** “*Yaklaşık on yıllık eğitim hayatımda problemlerin oranında ciddi anlamda artış olduğunu düşünüyorum. Aslında baktığımızda sorunlarda hiç azalma olmadı hep artış oldu.*” ifadesiyle sorunların azalmadığını artmaya devam ettiğini belirtmiştir. Bu durumda yaşanan problemlerin oranında azalma değil artış olmaktadır şeklinde yorum yapılabilir.

6. Bu soruda karşılaşılan problemleri yoğunluğuna göre sıralamaları istenmiştir. Buna göre cevaplar şöyledir:

Sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan problemleri yoğunluğuna göre sıralamak istenilen bu soruda verilen cevaplar oranlandığında öğretmenlerin %4,81'i velinin derse, öğrenciye olan ilgisizliğini birinci problem olarak nitelemiş, %4,07'si öğrencilerin derse olan ilgisizliğini, %2,59'u öğrencinin derse hazırlıklı gelmemesini, sosyal bilgiler dersini kolay bulması ve buna bağlı olarak ders çalışmaması, %1,85'inin görüşüne göre sınavlarda sosyal bilgiler dersinin pek etkisinin olmayışı ve bu durumunda dersi önemsiz bir konuma düşürmesi probleminden bahsetmişlerdir.

Grubun %2,59'u sosyal bilgiler ders sayısının az olması ve buna bağlı olarak %1,48'i müfredatı yetiştirememesi problemini yoğunlukta yaşadıklarını söylemişlerdir.

Ders içeriğinin yoğunluğundan ve bazı sınıflarda (6. ve 7. sınıf) öğrenci seviyelerine uygun olmağı, onlara ağır geldiği, konu bütünlüğünün olmadığı gibi problemlerle grubun %2,59'u yoğun olarak karşılaştığını belirtmiştir.

%2,22 kaynakların yetersiz olduğunu ve kaynak bulamadıklarını, %2,22'si okulun fiziki şartlarının uygun olmadığını ve buna bağlı verimli ders işleyemedikle-

rini, %1,48'i materyal eksikliği problemlerinin yoğun olarak karşılarına çıktığını söylemişlerdir.

Ayrıca %2,22'lik bir kısımda öğretim programını öne sürmüş ve programın öğrenci seviyelerine göre düzenlenmediği probleminden kaynaklı durumları yoğunlukta gördüklerini açıklamışlardır.

Yine %0,74'ü öğrenci seviyesine uygun yöntem-teknik bulamama sorunuyla yoğun olarak karşılaştıklarından bahsetmişlerdir.

Öğretmenlerden, sosyal bilgiler dersinde yoğun olarak karşılaştıkları problemlerden daha az karşılaştıkları problemlere doğru bir sıralama yapmaları istenmiştir. En başta velilerin ilgisizliğinden bahsedilmiştir. Buna göre: **Ö77:** *“En yoğun karşılaştığımız problemler velilerden kaynaklı problemler. Sürekli bir müdahale halinde olmaları. Öğretmenlik mesleğine değer verilmemesi. İtibarsız bir meslek oldu.”* **Ö78:** *“Veli ilgisizliği. Buna bağlı olarak öğrenci ilgisizliği. İmkanlar diğer bir sorun.”* Velilerin ilgisizliği sorunundan bahsetmişlerdir. Yine **Ö79:** *“Birincisi ders saatinin sıkıntılı olması, ikincisi de velinin derse yaklaşımı ister istemez öğrenciyle beraber derse yansıyor. Bu da bize çok fazla hareket alanı bırakmıyor.”* düşünce-sinden, **Ö80:** *“Sosyal bilgiler dersinde karşılaştığım en yoğun problem ne yazık ki dersin sadece öğretim boyutunun ön plan çıkması ve bundan dolayı çok ilgi çekmemesi. Bir diğeri ödev hazırlama konusunda kes kopyala yapıştır yöntemi çocuklarımızı biraz tembelleştirdi.”* gibi sorunlara da dikkat çekmişlerdir. Bütün bunlardan hareketle söylenebilir ki; sosyal bilgiler öğretmenleri birçok sorunla karşılaşmaktadır. Velilerin ilgisizliği, öğrencilerin ilgisizliği, derse karşı olan olumsuz tutum, programın yoğunluğu, sınav sisteminin sosyal bilgileri etkilemesi gibi birçok sorun olduğu görülmüştür. Yine öğretmenlerin yanıtlarına yaşanan bu sorunların sosyal bilgiler dersine verilen önemi de azaltıyor yorumu yapılabilir.

Bölüm 5

Sonuç ve Öneriler

Sonuçlar ve Tartışma

Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Problemlerin Kaynağına İlişkin Sonuçlar.

1. Sosyal bilgiler dersine gerekli önemin verilir verilmediğinin incelendiği bu soruda: Öğretmenlerin çoğunluğunun (n:73) verdiği yanıtlara göre sosyal bilgiler dersine gerekli önem verilmediği ve bu durumun problemlere kaynaklık ettiği sonucuna ulaşılmış ve yapılan görüşmelerde bu durumu desteklemiştir. Dikmenli (2020)'de yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşmıştır. Anket bulguları ve görüşmede elde edilen verilere göre sosyal bilgiler dersine gerekli önemin verilmediği, bu durumda problemlere sebebiyet verdiği görülmüştür.
2. Sosyal bilgiler dersine toplumun bakışının olumsuz olup olmamasının incelediğimiz bu soruda: Elde edilen bulgulara göre çoğunluk (n:58) toplumda sosyal bilgiler dersine olumsuz bir bakış açısı olduğunu belirtmiştir. Yapılan görüşmelerde bunu desteklediğinden sosyal bilgiler dersine toplumda olumsuz bir bakış açısı olduğu sonu tespit edilmiştir. Dikmenli'nin (2020) yaptığı çalışma araştırmayı desteklemektedir. Anket bulguları ve görüşmelerde öğretmenlerin yorumları dikkate alındığında toplumda sosyal bilgiler dersine olan olumsuz bakış açısı problemlere sebebiyet vermektedir.
3. Sınıfların kalabalık olmasının problemlerin kaynağı olup olmayacağını irdelediğimiz bu soruda: Katılımcıların çoğu (n:49) sınıfların kalabalık olmasının sorunların kaynağı olduğunu belirtmiştir. Bu durumda sınıfların kalabalık olduğu ve problemlere kaynaklık ettiği sonucu yapılan görüşmelerle de desteklenmiştir. Buna göre sosyal bilgiler dersinin verimli olabilmesi için sınıfların ideal sayılarda düzenlenmesi gerektiği söylenebilir. Bu elbette diğer dersler içinde geçerlidir.
4. Sosyal bilgiler dersine sosyal bilgiler öğretmenlerinin girmemesinin problemlere kaynak olup olmadığını belirlemeye çalıştığımız bu soruda: öğretmenlerden (n:24) kişi bu duruma katılmadığını belirtmiş, (n:35) kişi ise bu durumun sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan problemlere kaynaklık ettiğini be-

lirttiklerinden ve yapılan görüşmelerde de öğretmenler bu durumu sorun olarak gördüğünden bu durumun problemlerin kaynağı olduğu sonucu tespit edilmiştir. Bu durumun problemlerin kaynağı olabileceğinin tartışmaya açık olduğu belirtilmelidir. Çünkü öğretmenler müfredat dahilinde ilerlediğinden sorun teşkil etmeyeceği düşünülmelidir. Ancak her derse o dersin öğretmenin girmesi gerektiği de belirtilmelidir.

5. Öğrencilerin derse hazırlıklı gelmemesinin problemlere kaynaklık edip etmediğinin araştırıldığı bu soruda: katılımcıların çoğunluğu (n:71) bu durumun problemlerin kaynağı olduğunu belirtmişlerdir. Cevaplara göre sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan problemlere öğrencilerin kaynaklık ettiği sonucu yapılan görüşmelerle de tespit edilmiştir. Akşit (2011) ve Polat (2006)'da yaptıkları çalışmalarla bu durumu desteklemektedir.
6. Ders araç-gereçlerinin eksikliğinin problemlere kaynaklık edip etmediğinin irdelendiği bu soruda: katılımcıların çoğunluğu (n:66) problemlerin kaynağı olarak ders araç-gereçlerinin eksikliğini görmüşlerdir. Anket verileri ve yapılan görüşmelerde göz önüne alındığında bu durumun sorunların kaynağı olduğu sonucu elde edilmiştir. Yılmaz & Tepebaş (2011) ve Polat (2006)'ın yaptıkları çalışmalarda ders araç-gereçlerinin eksikliği problemlere kaynaklık ettiği sonucu yapılan bu araştırmayı desteklemektedir.
7. Kullanılan yöntem ve tekniklerin sosyal bilgiler dersinde yaşanan problemlere kaynaklık edip etmediğinin belirlenmeye çalışıldığı bu soruda: araştırmaya katılanların çoğunluğu (n:49) bu durumu problemlere kaynak olarak görmüşlerdir. Anket sonucu ve yapılan görüşmeler dikkate alındığında bu durumun problemlerin kaynağı olduğu sonucuna varılmıştır. Akşit (2011)'in yaptığı çalışma elde edilen sonucu desteklemektedir.
8. Ders saatinin az olmasının problemlerin kaynağı olup olmadığının araştırıldığı bu soruda: Katılımcılar çoğunlukta (n:72) ders saatinin az olduğu yanıtını vermişlerdir. Bu durumda sosyal bilgiler ders saatinin az olduğu sonucu yapılan görüşmelerle de desteklenmiştir. Köroğlu (2006) yaptığı çalışmada ders süresinin azlığı problemini tespit etmiştir. Bu da yapılan çalışmayı destekler niteliktedir.
9. Sosyal bilgiler öğretim programının yoğun olmasının problemlere kaynak olup olmadığının tespit edilmeye çalışıldığı bu soruda: Katılımcıların çoğu

- (n:66) öğretim programının yoğun olduğu ve sorunlara kaynaklık ettiğini belirtmişlerdir. Verilen yanıtlara göre öğretim programının yoğun olduğu sonucu elde edilmiştir. Yapılan görüşmelerde varılan sonucu desteklemektedir. Işık (2001)'ta yaptığı çalışmada ders programından kaynaklanan sorunlar olduğunu bulgularla tespit etmiştir.
10. Ders kitaplarının içerik açısından yetersizliğinin ölçüldüğü bu soruda: Çoğunluğun (n:69) verdiği yanıtlara göre ders kitaplarının içerik açısından yetersiz olduğu sonucu elde edilmiştir. yapılan görüşmelerle de bu sonuç desteklenmektedir. Toklu (1997) ve Aydın'ın (2004) yaptığı çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşmışlardır.
 11. Hizmet içi eğitimlerin yetersiz olmasının sorunlara kaynaklık edip etmediğinin araştırıldığı bu soruda: Katılımcılar büyük çoğunlukta (n:51) verdikleri yanıtlara göre hizmet içi eğitimlerin yetersiz olduğu ve bu durumun sorunlara kaynaklık ettiği sonucu tespit edilmiştir. öğretmenlerle yapılan yüz yüze görüşmelerde bu sonuç desteklenmiştir. Tahiroğlu da (2006) yaptığı çalışmayla benzer sonuca ulaşmıştır. Elde edilen bulgular hizmet içi eğitimlere önem verilmesi gerektiğini göstermektedir.
 12. Öğretmen hareketliliğinin sorunların kaynağı olup olmadığı araştırılmıştır. Katılımcılar (n:46) bu durumu sorun olarak görmektedir. Ancak çelişkide kalkanlarda(n:21) mevcuttur. Çoğunluğun cevabı dikkate alındığında öğretmen hareketliliğinin sorunların kaynağı olduğu tespit edilmiştir. Yine yapılan görüşmelerle de desteklenmiştir. Ancak bu duruma yakın oranlarda cevaplar verildiğinden kesin bir yorum yapılamamaktadır.
 13. Sosyal bilgiler laboratuvarlarının olmamasının problemlerin kaynağı olup olmayacağı araştırılmış ve öğretmenleri çoğunlukta (n:68) bu durumu problemlere kaynak olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde bu sonucu desteklemektedir. Polat (2006)'da yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşmıştır. Öğtmenler, sosyal bilgiler dersine özel sınıfların olması bu dersin daha eğlenceli daha verimli, bilgilerin daha kalıcı olmasını sağlayacağı görüşünde bulunmuşlardır.
 14. Sosyal bilgiler dersi kazanımlarının öğrenci gelişim düzeylerine uygun olup olmaması araştırılmıştır. Elde edilen bulgularla katılımcılar çoğunlukta (n:42) ders kazanımlarının öğrenci gelişim düzeyine uygun olmadığı yönün-

de fikir beyan etmişlerdir. Ancak bu duruma katılmayanlarında olduğu görülmektedir. verilen yanıtlara göre yine bu durumun sorun teşkil ettiği ve problemlere kaynaklık ettiği sonucuna varılabilir. Abay (2007) ve Arslantaş (2006) yaptıkları çalışmada benzer sonuçlara ulaşmışlardır.

15. Sosyal bilgiler dersinin yaparak yaşayarak öğrenmede yetersiz olmaması ifadesi araştırılmıştır. Öğretmenlerden birbirine yakın yanıtlar gelmiştir. Ancak çoğunluk (n:45) bu durumu problemlerin kaynağı olarak görmektedir. Bulgulara göre sosyal bilgiler dersinin yaparak yaşayarak öğrenmede yetersiz olduğu soncu elde edilmiştir. Yapılan görüşmelerde de bu durumu destekler nitelikte ifadeler yer verilmiştir. Ancak sosyal bilgiler dersinin bireyleri hayat hazırlayan bir der olması nedeniyle yaparak yaşayarak öğrenmede etkili olduğu düşünülmektedir.
16. Materyallerin ders içeriğine uygun olmaması ifadesine dair görüşler incelenmiştir. Katılmıyorum ve kararsızım diyenlerin oranı (n.42) ile katılıyorum ve tamamen katılıyorum diyenlerin oranının (n:34) toplamından fazla olduğu görülmüştür. Bu durumda ifadenin sorunlara kaynaklık edemeyeceği sonucuna varılmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmelerde öğretmenler materyalleri kendilerinin seçtiği ve içeriğe uygun materyaller bulmaya çalıştıklarını ayrıca materyal sıkıntısı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Atbaşı (2007)'da yaptığı çalışmada materyal bulamama sıkıntısından bahsetmiştir. Bu durumda daha çok içerik açısından uygunluk yerine materyal bulamama sıkıntısı yaşandığından bahsedilebilir.
17. Öğretmen-öğrenci-veli iş birliğinin yetersiz olup olmamasının araştırıldığı bu soruda katılımcıların çoğu (n:52) iş birliğinin eksik olduğu ifadesinde bulunmuşlardır. Anketten ve yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre öğretmen-öğrenci-veli iş birliğinin yetersiz olduğu ve problemlere kaynaklık ettiği sonucu tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan görüşmelerde öğretmenler, veli-öğretmen-öğrenci arasındaki iş birliğin eksik olmasının sadece sosyal bilgiler dersinde değil diğer derslerde de sorunlara sebep olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. öğretmen-öğrenci-veli eğitimin üç ayağı olduğunda bunlar arasında işbirliğinin olmaması halinde ne yazık ki eğitimde aksamalar olabileceği söylenebilir.

18. Teknolojiden yeteri kadar faydalanılmamasının problemlere kaynaklık edip etmediğinin araştırıldığı bu soruda: Katılımcıların çoğu (n:52) öğretmenlerin ve öğrencilerin teknolojiden yeteri kadar faydalanmadığını, bu durumda problemlere kaynak olduğunu ifade etmişlerdir. Bulgular dikkate alındığında teknolojiden yeteri kadar faydalanılmadığı ve bu durumun problemlere kaynaklık ettiği sonucu elde edilmiştir. Yapılan görüşmelerle de desteklenmiştir. Abay (2007)'ın yaptığı çalışmada araştırmayı desteklemektedir. Yüz yüze görüşmelerdeki öğretmenlerin ifadelerine göre; öğretmenlerin teknolojiyi kullanmaları derslerin daha verimli bir şekilde işleneceğini yönündedir.
19. Sosyal bilgiler dersi ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların yetersiz olması ifadesi araştırılmıştır. Çoğunluk (n:47) bilimsel çalışmaların yetersiz olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu durumda bulgulara göre öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi ile ilgili çalışmaları yetersiz bulduğu ve bu durumun problemlerin kaynağı olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ancak literatür taraması sırasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin faydalanabileceği birçok çalışmanın olduğu görülmüştür. Buradan hareketle öğretmenlerin pek fazla çalışmalardan faydalanmadığı görüşü bildirilebilir.
20. Sosyal bilgiler dersi ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların takip edilmemesinin problemlere kaynaklık edip etmediğinin araştırıldığı soruda: Katılımcılar çoğunlukta (n:55) bilimsel çalışmamaların takip edilmemesini problemlerin kaynağı olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Katılmıyorum (n:20) diyenlerin sayısının, tamamen katılıyorum diyenlerin sayısına yakın olduğu görülmektedir. Çoğunluğun görüşü dikkate alındığında öğretmenlerin bilimsel çalışmaları takip etmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Bir önceki sonuca da dayanarak sosyal bilgiler öğretmenlerin sosyal bilgiler alanında yapılan bilimsel çalışmaları takip etmediği bildirilmelidir.
21. Okulun fiziki yapısının yetersiz olmasının problemlere kaynak olup olmadığı araştırılmıştır. Bulgular, çoğunluğun (n:55) görüşü, okulun fiziki yapısının yetersiz olmasının problemlerin kaynağı olduğu ve problemlere yol açtığı yönündedir. Yapılan görüşmeler de dikkate alındığında okulların fiziki yapılarının yetersiz olduğu ve problemlere yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Toklu (1997) ve Akdeniz (2008) yaptıkları çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Böylece yapılan çalışma desteklenmektedir. Okulların fiziksel

donanımlarının olmaması, her okulun imkanlar bakımından farklı seviyelerde olması birçok problemi de beraberinde getirmektedir.

22. Öğretmen psikolojik durumunun derse yansımalarının problemlerin kaynağı olup olmadığının belirlenmeye çalışıldığı bu soruda: Bulgulara göre katılıyorum ve kararsızım diyenlerin oranı, katılıyorum ve tamamen katılıyorum diyenlerin oranından daha fazladır. Bu durumda bu ifadeyi, problemlere kaynak olarak görenlerinde, görmeyenlerinde olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Yüz yüze görüşmelerde de bazı öğretmenlerin ifadeleri hem evet hem hayır şeklinde olmuştur. Elbette kişilerin psikolojik durumları çevredekilere de yansımaktadır. Öğretmenlerinse sürekli birileriyle iletişim halinde olduğu düşünüldüğünde bu durum kaçınılmazdır. Ancak öğretmenlerin özverili olmaları doğrultusuna sıkıntılarını geride bırakıp derslerine yansıtmadan çalıştıkları söylenebilir.

23. Zamanı etkili kullanmak ifadesi son olarak araştırılmıştır. Katılımcıların çoğu (n:48) zamanı etkili kullanamamanın problemlere kaynaklık ettiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bulgular ışığında bu durumun problemlerin kaynağı olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan görüşmelerde anket sonucunu desteklemektedir. Taşdemir (2016)'ın yaptığı çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. ayrıca zamanı etkili kullanmanın önemi öğretmenler tarafından vurgulanmıştır.

Uzaktan Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Problemlerin Kaynağına İlişkin Sonuçlar.

1. İnternette kaynaklanan problemlerin araştırıldığı bu soruda verilen yanıtlara göre çoğunluk (n:78) problemlerin internette kaynaklandığını belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde bunu desteklemektedir. İnternetin uzaktan eğitim sürecinde problemlere neden olduğu sonucuna varılmıştır. Öğretmenler internetin bu süreçte sıkıntılara çok sebep olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Kırmacı & Sami (2018) yapmış oldukları çalışmada internette kaynaklı alt yapı sorunlarının olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu açıdan ulaşılan sonuç yapılan çalışmalarla da desteklenmektedir.
2. EBA, ZOOM dan kaynaklanan problemlerin uzaktan eğitim sürecinde problemlerin kaynağı olup olmadığı araştırılmıştır. Katılımcıların çoğu (n:71) problemlerin bu uygulamalardan kaynaklandığını belirtmişlerdir. Yapılan gö-

rüşmelerde ele alındığında EBA, ZOOM gibi uygulamaların uzaktan eğitim sürecinde problemlerin kaynağı olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu süreçte öğretmenler bu uygulamaları kullanırken de problemlerle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Kaya (2020) yaptığı çalışmada büyük çoğunluğun bu uygulamaları kullanırken ses sorunu, bağlantı sorunları gibi benzer sonuçlara ulaşmıştır.

3. Öğrencinin derse katılmamasından kaynaklanan problemler ifadesinin araştırıldığı bu soruda: çoğunluk (n:75) öğrencilerin derslere girmediğini ve bu durumda problemlerin kaynağı olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde bunu desteklemektedir. Öğrencilerin derslere girmemesi, sözel, sayısal ders ayrımı yapmaları problemlerin kaynağı olduğu sonucuna varılmıştır. Yılmaz da (2020) yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşmıştır. Öğrencilerin derslere katılmamalarının içsel, dışsal nedenlerden olduğunu tespit etmiştir.
4. Öğretmenin EBA, ZOOM gibi uygulamaları kullanamamasından kaynaklanan problemler ifadesi araştırılmıştır. Katılımcılar (n:43) bu uygulamaları kullanamadıklarını ve problemlerin bu durumdan kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Yüz yüz yapılan görüşmelerle de desteklenmiştir. Problemler, öğretmenlerin EBA, ZOOM gibi uygulamaları kullanamadıkları ve problemlerin kaynağının bu uygulamalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler uzaktan eğitim sürecinin başında bu uygulamalara yönelik problemlerle sık karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Boz (2019) yaptığı çalışmada öğretmenlerin teknolojiyi kullanma düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.
5. Öğrencinin EBA, ZOOM gibi uygulamaları kullanamamasından kaynaklanıp kaynaklanmadığının araştırıldığı bu soruda öğretmenler çoğunluk (n:66) öğrencilerin uygulamaları kullanmadığı ve bu durumda problemlere neden olduğunu belirtmişlerdir. Verilen yanıtlar yapılan görüşmelerle desteklenmiştir. Öğrencilerin EBA, ZOOM gibi uygulamaları kullanamadıkları ve bu durumda problemlere kaynaklık ettiği sonucu tespit edilmiştir. Öğrencilerin bu süreçte uzaktan eğitim uygulamalarını kullanmadan erişimine birçok zorluklar çektiği ve sürecin başlarında zaten eğitimden uzak olan öğrencilerin daha da uzak kaldığı söylenebilir.

6. İletişim araçlarının olmamasından kaynaklanan problemler ifadesi araştırılmıştır. Çoğunluk (n:69) problemlere kaynak olarak bu durumu göstermişlerdir. Yapılan görüşmelerde desteklemiştir. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin iletişim araçlarına ulaşamadıkları, derslere katılamadıkları gibi ifadelerde de bulunmuşlardır. Yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre Sinecan (2019) yaptığı çalışmada öğrencilerin kişisel bilgisayarının ve internetinin olmasının uzaktan eğitimi olumlu etkilediği sonucuna ulaşmıştır.
7. Öğrenci velilerinin ilgisiz olmasından kaynaklanan sorunlar ifadesinin araştırıldığı bu soruda katılımcıların çoğu (n:73) velilerin ilgisiz olduğu ve problemlerin kaynağının bu durum olduğunu ifade etmişlerdir. Görüşmelerle de bu durum desteklenmiştir. Böylece öğrenci velilerinin ilgisiz olduğu ve problemlerin kaynağının bu durum olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ne yazık ki bu süreçte velilerden çok fazla destek alınamamıştır. Öğrencilere uzaktan eğitimde uygun ortamların oluşturulması konusunda ilgisiz kalan veliler birde bu süreçte öğretmenlere şikayetlerini bildirmişlerdir.
8. Öğretmen ve öğrencinin aynı ortamda bulunmamasında kaynaklanan problemler ifadesi araştırılmıştır. Katılımcılar (n:66) çoğunlukta bu durumu problemlere kaynak göstermişlerdir. Yapılan görüşmelerde bunu desteklemektedir. Elde edilen bulgulara göre öğrenci ve öğretmenin farklı ortamlarda olması problemlerin kaynağı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uşun (2000) öğrenme-öğretmen sürecinde etkileşime dikkat çekmiş ve ülkemizde uygulamaların tek yönlü olmasının sıkıntılara sebep olduğu görüşünü bildirmiştir.
9. Öğrenciyle göz teması kurulmamasından kaynaklanan problemlerin araştırıldığı bu soruda öğretmenlerin çoğu (n:72) göz teması kurulamamasını sorun olarak görmüşlerdir. Yapılan görüşmelerde bunu desteklemiştir. bu durumda öğrenciyle öğretmenin aynı ortamda olmayıp göz teması kuramamasının sorunların kaynağı olduğu sonucu tespit edilmiştir. Arslan (2019) yaptığı çalışmada öğrencilerin uzaktan eğitimi dezavantajlı buldukları sonucuna ulaşmıştır. Buna göre çalışma bu açıdan desteklenmektedir.
10. Toplumun bu süreci ilk kez yaşamasından kaynaklanan problemler ifadesi araştırılmıştır. Son soruda katılımcılar büyük oranda (n:72) toplumun böyle bir süreci ilk kez yaşıyor olmasını problemlerin kaynağı olduğunu söylemiş-

lerdir. Yüz yüze yapılan görüşmelerle de desteklenmiştir. Böylece toplumun bu süreci ilk kez yaşıyor olması, uzaktan eğitimle topluca ilk kez karşılaşılıyor olması problemlere kaynaklık ettiği sonucu tespit edilmiştir. Burada yaşanan ve yaşanabilecek gelişmelere toplumun hazırlıklı olması gerektiğinin önemli olduğu söylenebilir. Aksi takdirde ortaya çıkan sorunlar artacak ve sorunların çözümünün daha da zorlaşacağı ifade edilmelidir.

Öneriler

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin en çok şikâyet ettiği nokta, sosyal bilgiler ders sayısının düşük olması. Ders sayısının az olması yüzünden müfredatı yetiştirmede sıkıntı çeken öğretmenlerin sorunlarını çözebilmek adına sosyal bilgiler ders sayısı arttırılmalıdır.
2. Yapılan araştırmada sosyal bilgiler dersine öğrenci ve velilerin olumsuz tutumlarının en önemli sebeplerinden birisinin bu dersin, sınavlardaki kat sayısının düşük olması ve sınavlarda bir getirisinin olmaması olduğunu göstermiştir. Bu sebepten sosyal bilgiler dersine olan olumsuz bakış açısını ortadan kaldırmak ve sözel ders, sayısal ders ayrımı yapılmasının önüne geçmek adını derslerin sınavları etkileme (kat sayı) oranlarının eşit olması gerekmektedir.
3. Sosyal bilgiler derslerinin daha verimli işlenmesi ve buna bağlı oluşan problemlerin ortadan kaldırılması için okullarda sosyal bilgiler laboratuvarları açılmalıdır.
4. Sosyal bilgiler dersi hayatın içinden bir derste sosyal bilgiler öğretmenlerinin hareket alanları genişletilmelidir. Yapararak-yaşayarak öğrenme, gezi-gözlem gibi etkinliklere destekler sağlanmalıdır.
5. Özellikle sınıf bazlı öğretmenlerin problemler yaşadığı tespit edilmiştir. Bazı sınıflarda konuların yoğun olduğu, ders kitaplarının görsel ve etkinlik açısından vasat olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bakımdan bu durum göz önüne alınarak sosyal bilgiler ders içeriği sadeleştirilmeli, ders kitapları görsel ve etkinlik açısından zenginleştirilmelidir.
6. Doğu ve batı arasındaki öğrencilere fırsat eşitliği ilkesi dikkate alınarak okulların fiziki şartları iyileştirilmelidir.
7. Öğretim programında verilen kazanımlar ve yine bu kazanımlara verilen süreler incelendiğinde; kısa sürede verilecek kazanımlara fazla süre, daha fazla zaman isteyen kazanımlara daha az süre verildiği görülmüştür. Bu bakımdan bu denge kurulmalı ve gerekli düzenleme yapılmalıdır.
8. Öğretmenlerin atamaları yapıldıktan sonra da eğitime ihtiyaç duydukları göz önünde bulundurularak hizmet içi eğitimler artırılmalıdır.
9. Kaynak sıkıntısı çeken doğu illerimizdeki öğretmenlerimiz düşünülerek kaynak desteği sağlanmalıdır.

10. Öğretmen-öğrenci-veli işbirliği artırılmalı, okul idareleri bu işbirliğine daha büyük özen göstermelidir.
11. Okullar mümkün mertebe eşit olanaklara, imkanlara sahip hale getirilmeli, doğu-batı, köy-kent okullara arasındaki fark minimuma indirilmelidir.
12. Sosyal bilgiler öğretmenleri dersin önemini kavrayıp, etkin vatandaş yetiştirme amacı olan bu derse daha çok özen göstermelidirler.
13. Öğretmenler bu dersi öğrencilere sevdirmek adına öğrencinin ilgisini çekecek etkinlikler yapmalı, kullanacakları yöntem ve teknikler yaparak-yaşayarak öğrenmeye daha uygun olmalı.
14. Ders kitapları hazırlanırken eğitim-öğretim sürecini yürüten öğretmenlerde danışılmalı, onların fikirlerine de önem verilmelidir.
15. Alt yapı sorunları çözülmelidir (internet, şebeke, baz istasyonu gibi).
16. Öğrencilerin canlı derslere katılmaları için teknolojik imkanlar sağlanmalıdır (tablet, bilgisayar akıllı telefon vb.).
17. İnternete erişim artırılmalıdır.
18. Veliler bu konuda bilinçlendirilmelidir.
19. Evlerde okul ortamı oluşturulabilmelidir.
20. Öğrenciler bu konuda bilinçlendirilmeli, derse katılımları sağlanmalıdır.
21. Dijital ortamda ders işlendiğinden güvenlik sorunlarının oluşmaması için düzenlemeler yapıp, canlı dersler daha güvenli hale getirilmelidir.
22. Öğretmenler ve öğrenciler bu sürecin başlarında canlı ders uygulamalarını kullanırken sorunlar yaşamıştır. Bu sorunların tekrar etmemesi için öğretmen ve öğrencilere teknolojiyi kullanırken yardımcı olacak seminerler düzenlenmelidir.
23. EBA, ZOOM gibi uzaktan eğitim uygulamalarından kaynaklı problemler (kitlenme, dil, çökme, erişim sağlayamama), çözülmeli daha verimli ders işleyecek hale getirilmelidir.
24. Aslında yüz yüze eğitimde devam eden bir sorunla uzaktan eğitimde de karşılaştık. Öğrenciler sözel, sayısal ders ayrımı yapıp çoğu zaman sosyal bilgiler dersini ihmal etmişlerdir. Sosyal bilgiler dersine olan bu olumsuz bakış açısını çözmek adına sınavlardaki kat sayı farkı kaldırılmalı bu sorun çözülmelidir.

25. Salgın sürecinde öğrenciler mağdur olmasın diye notlar verilirken herkese geçer bir not verilmiştir. Bu durum da öğrencileri kolaycılığa itmiştir. Böyle bir süreçle tekrar karşılaşılması halinde aynı hata tekrarlanmamalıdır.
26. Tekrar böyle bir sürece hazırlıklı olmalı ve öğrenci, öğretmen, veli bu süreçte gerekli eğitim seminerleriyle desteklenmelidir.

Kaynaklar

- Abay, S. (2007). *Birleştirilmiş sınıflarda sosyal bilgiler öğretimindeki sorunlar*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Acar, R. (2003). *Sosyal bilgiler dersi içeriğinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. Anadolu Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ağır, Ö. (2003). *İlköğretim II. Kademe sosyal bilgiler dersinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar*. Atatürk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Akdağ, H. (2014). Sosyal bilgilerin tanımı, amacı, önemi ve Türkiye'deki yeri. R. Turan, A. M. Sünbül, & H. Akdağ içinde, *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-1* (s. 1-24). Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Akdeniz, N. (2008). *6. Sınıf sosyal bilgiler yeni ders programının uygulanmasında karşılaşılan güçlükler*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Akmehmetoğlu, H. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar (Kastamonu İli Örneği)*. Kastamonu Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Akşit, İ. (2011). *İlköğretimde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları güçlükler (Denizli- Erzurum Örneği)*. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Alataş , F. (2008). *İlköğretim programında 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaşılan sorunlar*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Alkan, V. (2020). Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri. S. Şimşek içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi (2. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Arı, A. G. & Kanat, M. H. (2020). Covid-19 (koronavirüs) üzerine öğretmen adaylarının görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Salgın Hastalıklar Özel Sayısı), 459-492.
- Arslan, V. (2019). *Web tabanlı uzaktan eğitim deneyimi ve verimliliği analizi: İstanbul Üniversitesi örneği*. İstanbul Üniversitesi, İstanbul. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Arslantaş, S. (2006). *6 ve 7. sınıflarda sosyal bilgiler dersi program uygulamalarında karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri açısından incelenmesi (Malatya İli Örneği)*. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ata, B. (2006). Sosyal bilgiler öğretim programı. C. Öztürk içinde, *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimine yapılandırmacı bir yaklaşım* (s. 71-83). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Ata, B. (2006). *Sosyal bilgiler öğretim programı "hayat bilgisi ve sosyal bilgiler" öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ata, B. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. C. Öztürk içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ata, B. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. C. Öztürk içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi* (s. 32-40). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ata, B. (2010). Sosyal bilgiler ünitesi' kavramı üzerine bazı düşünceler. R. Turan, C. Öztürk, & A. M. Sünbül içinde, *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-1* (s. 25-42). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Atbaşı, C. (2007). *İlköğretim II. kademe (6. ve 7. Sınıfta) Sosyal bilgiler dersinin öğretimi ve öğretiminde yaşanan güçlükler (Aksaray örneği)*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Aydın, D. (2004). *İlköğretim 4. ve 5. sınıfta sosyal bilgiler dersinin öğretiminin ve öğretiminde yaşanan güçlükler (Bitlis örneği)*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilgiler Dergisi*, 22(5), 46-73.

- Baki, A., & Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42) 1-21.
- Barth, J., & Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Yayınları.
- Baskan, G. (2001). *Öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirmede yeniden yapılanma*. Ankara: Denge Matbaacılık: 1. Baskı.
- Bauch, C. T., Lloyd-Smith, J. O., Coffee, M. P. & Galvani, A. P. (2005). *Dynamically modeling sars and other newly emerging respiratory illnesses: Past, Present, And Future*. *Epidemiology*. Doi: 10.109/01.ede.00001816633.80269.4c.
- Bayyurt, Y., & Seggie, F. N. (2017). İlköğretim sosyal bilimler öğretimi. Y. Bayyurt, & F. N. Seggie içinde, *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgili, A. S. (2010). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Binbaşıoğlu, C. (1982). *Eğitim düşüncesi tarihi*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- Boz, A. (2019). *Öğretmen adaylarının teknolojiyi kabullenme ve kullanımı bağlamında uzaktan eğitim algılarının incelenmesi*. Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi.
- Bulut, İ. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminin uzaktan eğitim yolu ile yapılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Büyükkarcı, S. (2003). *İstanbul ermeni okulları*. Konya: Yelken Basım-Yayım-Dağıtım.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2019). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri (26. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açık Öğretim ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.

- Cin, M. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgilerde kullanılabilecek strateji, yöntem ve teknikler. A. Tanrıöğen içinde, *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (s. 117-141). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Dikmenli, N. (2020). *Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenlerinin karşılaştığı problemlere dair öğretmen görüşlerinin yansımaları: akdeniz bölgesinde bir il*. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Doğan, D. (2014). E-öğrenme ortamlarında toplumsal buradalığın artırılması için kullanılabilecek iletişim araçları. *Akademik Bilişim'II- XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, 2-4 Şubat 2011, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Doğanay, A. (2003). Öğretimde kavram ve genellemelerin geliştirilmesi. C. Öztürk içinde, *Hayat Bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (s. 265-296). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). Sosyal bilgiler ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Eraslan, L. (2011). İlköğretim programlarında girişimcilik öğretimi (hayat bilgisi dersi örneği). *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 82-94.
- Eraslan, L. & Babadağ, G. (2015). *Eğitimin hukuki temelleri, eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Erden, M. (1996). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Ertürk, S. (1972). Eğitimde program geliştirme. Ankara: Yelken Yayınları.
- Işık, Y. (2001). *İlköğretim 4 ve 5. sınıf sosyal bilgiler programının ortamında öğretilmesinde karşılaşılan güçlüklerle ilgili uzman, müfettiş ve öğretmen görüşleri*. Hacettepe Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- İşman, A. (2011). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Kaptan, S. (1998: 71). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri (11. Baskı)*. Ankara: Tek Işık Yayıncılık.

- Karaca, S. (2017). *Ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri (Çorum ili örneği)*. Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Karacaoğlu, Ö. C., & Acar, E. (2010). Yenilenen programların uygulanmasında öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45-58.
- Karatepe, F., Küçükgençay, N. & Peker, N. (2020). Öğretmen adayları senkron uzaktan eğitime, nasıl bakıyor? bir anket çalışması, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 1261-1274.
- Karasoy, D. (2004). *İlköğretim 4 ve 5. sınıfta sosyal bilgiler dersinin öğretimi ve öğretiminde yaşanan güçlükler*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kaya, F. (2020). *Yükseköğretimde Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi dersinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesine ilişkin öğrenci görüşleri (Kastamonu Üniversitesi örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 646698).
- Kavcar, C. (1987). Yüksek Öğretmen Okulunun Öğretmen Yetiştirmedeki Yeri, Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü-Geleceği Sempozyumu, Ankara.
- Keskin, M. & Özer D. (2020). Covid-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi, *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(5), 283-289
- Kılıç, A., Öznur, B., & Baykan, Ö. (2002). Sosyal bilgiler dersinin öğretiminde yaşanan güçlükler. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 27(293), 27-36.
- Kokoç, M. (2019). *Uzaktan eğitim öğrencilerinin bağıllık düzeylerinin akıllı telefon bağıllıkları, öz-düzenleme ve öz-yeterlilik becerileri ile ilişkinin modellenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 600515).

- Köroğlu, F. İ. (2006). *İlköğretim I. kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinin öğretimi ile ilgili sorunlar*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Köstüklü, N. (1999). *Sosyal bilimler ve tarih öğretimi*. Konya: Belirsiz.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2005). *İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı klavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve klavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2005a). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4-5. sınıflar öğretim programı (Taslak basım)*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2005b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı ve taslak klavuzu (Taslak basım)*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Sosyal bilgiler dersi (4-7. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4,5,6 ve 7. sınıflar)*. Milli Eğitim Bakanlığı, [http://mufredat.meb.gov.tr/programlar.aspx], Erişim tarihi: 02.03.2022
- Nas, R. (2000). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi (program, yöntem ve etkinlikler)*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Odabaş, H. (2003). İnternet tabanlı uzaktan eğitim, bilgi ve belge yönetimleri bölümleri. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 17(1), 200-236.
- Oğuzkan, F. (1977). *Çocuk ve kitap*. Ankara: Çağdaş Eğitim .
- Özkul, A. E. & Aydın, C. H. (2020). Açık ve uzaktan öğrenmenin temelleri ve araştırmaları. (ed. K. Çağıltay & Y. Göktaş). *Öğretim teknolojilerinin temelleri: teoriler, araştırmalar eğilimler* (s. 633-654). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C., & Diğerleri. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C., & Otluoğlu, R. (2003). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Öztürk, C. (2006). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. (ed. Cemil Öztürk). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (s. 55-65). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C., & Deveci, H. (2006). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi. (ed. Cemil Öztürk). *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları* (s. 1-41). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Polat, F. (2006). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları sorunlar (Afyonkarahisar örneği)*. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Enstitüsü: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Polat, F. (2006). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları sorunlar (Afyonkarahisar örneği)*. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Enstitüsü: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Safran, M. (2012). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sağlam, E. (1983). *İlk okulda sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Tekışık Matbaası.
- Sağnak, M. (2004). Örgütlerde değerler yönünden birey-örgüt uyumu ve sonuçları. kuram ve uygulamada eğitim yönetimi. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 37(37), 75-95.
- Seggie, F. N., & Bayyurt, Y. (2017). Nitel araştırma yöntemlerine giriş. (ed. F. Seggie, & F. N. Bayyurt). *Nitel araştırma, yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* (s. 11-59). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Serçemeli, M. & Kurnaz, E. (2020). Covid-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 40-43.
- Sinecan, F. (2019). *Türk dili dersinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Sönmez , V. (2005). *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi öğretmen klavuzu (7)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1994). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen klavuzu (2)*. Ankara : Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal bilgiler öğretim ve öğretmen klavuzu*. İstanbul: M.E.B., 2. Baskı.
- Şişman, M. (2013). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tahiroğlu, M. (2006). *İlköğretim okulları ikinci kademesinde sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları güçlükler*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Taş, D. (2010). *2005 İlköğretim programının hazırlanmasında görev alan ara disiplinler komisyonu üyelerinin ve sınıf öğretmenlerinin aradisiplin yaklaşımı konusundaki bilgi durumunun ve görüşlerinin belirlenmesi*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü:Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Taşdemir, A. (2016). *Sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı bölgelerde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar (Ağrı ili örneği)*. İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Tekindal, S. & Çİn, M. (2002). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Toklu, S. (1997). *Öğretmen algısına göre ilkokul 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan sorunlar*. Dokuz Eylül Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Tonga, D., Keçe, M., & Kılıçoğlu, G. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde yer alan kazanımların vatandaşlık ve insan hakları konuları açısından değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 171(171), 289-308.
- Uşun, S. (2000). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Uygunkan, S. B. 2005. Kültürleme kavramı ve televizyon. *Kurgu Dergisi*, 21(1), 198-206.
- Uzunboyulu, H. & Tuncay, N. (2012). *Uzaktan eğitimde sanal değişimler*. Ankara: Pegem A Akademi.
- Yanpar, Ş. T. (1997). İlköğretimde sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 2(1), 41-13.
- Yazıcı, H., & Koca, M. K. (2015). Sosyal Bilgiler öğretim programı. (ed. B. Tay, & A. Öcal). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 19-40). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yel, S., Taşdemir, A., & Yıldırım, K. (2015). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem a yayıncılık.
- Yeşil, s. (2009). öğretim strateji, yöntem ve teknikleri. (ed. B. Tay). *Hayat bilgisi öğretimi (8. Baskı)*. Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz , K., & Tepebaş, F. (2011). İlköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar: Mesleğine Yeni Başlayan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 157-177.
- Yılmaz, k. (2010). sosyal bilgiler eğitimindeki sorunlar ve çözüm önerileri: öğretim elamanlarının görüşleri. *Türk Eğitim Dergisi*, 839-867.
- Yılmaz, K., & Altinkurt, Y. (2011). Öğretmen adaylarının türk eğitim sisteminin sorunlarına ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 3(1), 18.
- Yurdakul, B. (2005). Uzaktan Eğitim. (ed. Ömer Demirel). *Eğitimde Yeni yönelimler*. Ankara: Pegem A kademi.

EKLER

Ek-1

GÖRÜŞME FORMU

1. Cinsiyetiniz?
2. Sosyal bilgiler öğretmeni olarak kaç yıldır görev yapmaktasınız?
3. Sosyal Bilgiler öğretimiyle ilgili görüşleriniz nelerdir?
4. Sosyal Bilgiler dersine gerekli önem verilmekte midir? Sebepleri neler olabilir ve toplumda bu olumsuz algıyı ortadan kaldırmak için neler yapılabilir?
5. Düünden bugüne Sosyal Bilgiler dersinde ne tür problemlerle karşılaştınız?
6. Uzaktan eğitim sürecinde ne tür problemlerle karşılaştınız? Karşılaşılan bu problemleri yüz yüze eğitimle kıyaslayabilir misiniz?
7. Karşılaştığınız problemlerin kaynağı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
8. Bugüne kadar karşılaştığınız problemlerin oranında bir artış ya da azalma oldu mu? Bu artış ya da azalma hangi durumlarda fazla hangi durumlarda az oldu, bahseder misiniz?
9. Karşılaştığınız problemleri yoğunluğuna göre sıralayabilir misiniz?
10. Sizce bahsi geçen sorunları ortadan kaldırmak için ne tür çalışmalar yapılmalı, nerelerde iyileştirmelere gidilmeli?

Ek-2

ANKET FORMU

Aşağıdaki sorulardan size uygun olanları işaretleyiniz. Cevaplar için teşekkür eder, başarılar dilerim.

1. Cinsiyetiniz

a) Kadın ()

b) Erkek ()

2. Mesleki kıdem yılınız

a) 1-4 Yıl ()

b) 5-8 Yıl ()

c) 9-13 Yıl ()

d) 14-18 Yıl ()

e) 19 yıl ve üstü ()

3. Mesleki Hayatınız Boyunca Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Bir Hizmet İçi Seminare Katıldınız mı?

a) Katıldım ()

b) Katılmadım ()

4. Sosyal Bilgiler Dersinde karşılaştığınız sorunların kaynaklarını lütfen işaretleyiniz. Verilen sorunlar haricinde ekleyeceğiniz sorun ve görüşleri tablonun sonuna ekleyebilirsiniz.

Soru no		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	Sosyal Bilgiler Dersine Gerekli Önem Verilmemesi.	()	()	()	()	()
2.	Sosyal Bilgiler Dersine toplumun bakışı.	()	()	()	()	()
3.	Sınıfların kalabalık olması.	()	()	()	()	()
4.	Sosyal bilgiler dersine sosyal bilgiler öğretmenlerinin girmemesi	()	()	()	()	()
5.	Öğrencilerin derse hazırlıklı gelmemesi	()	()	()	()	()
6.	Ders araç-gereçlerinin eksikliği	()	()	()	()	()
7.	Kullanılan yöntem ve teknikler	()	()	()	()	()
8.	Ders saatinin az olması	()	()	()	()	()
9.	Sosyal bilgiler öğretim programının yoğun olması	()	()	()	()	()
10.	Ders kitaplarının içerik açısından yetersiz olması	()	()	()	()	()
11.	Hizmet içi eğitimlerin yetersiz olması	()	()	()	()	()
12.	Öğretmen sirkülasyonu	()	()	()	()	()
13.	Sosyal Bilgiler laboratuvarının olmaması	()	()	()	()	()
14.	Sosyal Bilgiler dersinin kazanımlarının öğrenci gelişim düzeylerine uygun olmaması	()	()	()	()	()
15.	Sosyal Bilgiler dersinin yaparak yaşayarak öğrenmede yetersiz olması	()	()	()	()	()
16.	Materyallerin ders içeriğine uygun olmaması	()	()	()	()	()
17.	Öğretmen-öğrenci-veli iş birliğinin yetersiz olması	()	()	()	()	()
18.	Teknolojiden yeteri kadar faydalanılmaması	()	()	()	()	()
19.	Sosyal bilgiler dersi ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların yetersiz olması	()	()	()	()	()
20.	Sosyal bilgiler dersi ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların takip edilmemesi	()	()	()	()	()
21.	Okulun fiziki yapısının yetersiz olması	()	()	()	()	()
22.	Öğretmenin psikolojik durumunun derse yansımaları	()	()	()	()	()
23.	Zamanı etkili kullanmak	()	()	()	()	()
24-Diğer						

5. Uzaktan eğitim sürecinde karşılaştığınız sorunların kaynaklarını lütfen işaretleyiniz. Bizim eksik bıraktığımız, sizin eksik bulduğunuz noktaları tablonun sonuna ekleyebilirsiniz.

Soru no		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	İnternette kaynaklanan problemler	()	()	()	()	()
2.	EBA, ZOOM dan kaynaklanan problemler	()	()	()	()	()
3.	Öğrencinin derse katılmamasından kaynaklanan problemler	()	()	()	()	()
4.	Öğretmenin EBA, ZOOM gibi uygulamaları kullanamamasından kaynaklanan problemler	()	()	()	()	()
5.	Öğrencinin EBA, ZOOM gibi uygulamaları kullanamamasından kaynaklanan problemler	()	()	()	()	()
6.	İletişim araçlarının olmamasından kaynaklanan problemler	()	()	()	()	()
7.	Öğrenci velilerinin ilgisiz olmasından kaynaklanan sorunlar	()	()	()	()	()
8.	Öğretmen, öğrencinin farklı ortamda bulunmasından kaynaklanan problemler	()	()	()	()	()
9.	Öğrenciyle göz teması kurulmamasından kaynaklanan problemler	()	()	()	()	()
10.	Toplulun bu süreci ilk kez yaşamasından kaynaklanan problemler	()	()	()	()	()
11- Diğer						

1. Yukarıdaki sorulardan yola çıkarak eklemek istediğiniz noktaları yazabilirsiniz?

.....

.....

.....

2. Sizce bu sorunları ortadan kaldırmak ve en aza indirmek için neler yapılabilir?
Çözüm önerileriniz yazınız.

.....

.....

.....

.....

EK-A: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

	T.C. VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ YAYIN ETİK KURUL BAŞKANLIĞI ETİK KURUL KARARLARI
TOPLANTI TARİHİ: 13.12.2021 OTURUM SAYISI: 2021/20 03/08 TOPLANTIDA ALINAN KARAR SAYISI: 08	

Sayfa:

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurulu'nun 13/12/2021 tarihinde saat 14.00' da zoom üzerinden Prof. Dr. Orhan DENİZ başkanlığında online yapmış olduğu toplantıda aşağıdaki karar/kararları almıştır:

KARAR NO 2021/20-03.Danışmanlığını Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Kemal KAYA'nın yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Muazzez ARAS'a ait "Öğretmen Görüşlerine Göre Pandemi Öncesi ve Pandemi Süresince Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Güçlükler" adlı tez çalışmasında kullanılacak olan anket ve ölçekler incelenmiş olup, söz konusu araçların ilgili kişilere uygulanmasında Sosyal ve Beşeri Etik Kuralları ve İlkeleri çerçevesinde herhangi bir sakınca olmadığına toplantıya katılan üyelerin oy birliğiyle karar verilmiştir.

	BAŞKAN Prof. Dr. Orhan DENİZ Edebiyat Fakültesi	
ÜYE Prof. Dr. Mehmet Şirin ÇIKAR İlahiyat Fakültesi	ÜYE Prof. Dr. Zihni MEREY Eğitim Fakültesi	ÜYE Prof. Dr. Zafer KANBEROĞLU İktisadi ve İd. Bil. Fakültesi
ÜYE Prof. Dr. Gülsen BAŞ Edebiyat Fakültesi	ÜYE Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ Eğitim Fakültesi	ÜYE Prof. Dr. Muhammet Cevat YILD- IRIM Eğitim Fakültesi

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=4575&eD=BS56U76Y1V&eS=6031> adresinden yapılabilir.

EK-B: Etik Beyanı

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

....../...../20...

Tez Başlığı / Konusu

Öğretmen Görüşlerine Göre Pandemi Öncesi ve Pandemi Süresince Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Güçlükler

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 66 sayfalık kısmına ilişkin, 26/06/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 7 (Yüzde Yedi)'dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

24/06/2022
Muazzez ARAS
Adı, Soyadı, İmza

Adı Soyadı : Muazzez ARAS
Anabilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler
Bilim Dalı : Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı

Statüsü : Y. Lisans ☒ Doktora ☐

DANIŞMAN
Doç. Kemal KAYA
24/06/2022

ENSTİTÜ ONAYI
U Y G U N D U R
...../...../20....
Cesim ALADAĞ
Enstitü Sekreteri

